

ZÖLD KOMMUNIKÁCIÓ MAGYARORSZÁGON

KÖRNYEZETVÉDELMI NARRATÍVÁK TÁRSADALMI FOGADTATÁSA

*Bíró-Nagy András – Hunyadi Réka –
Juhász Vanessza – Szászi Áron*

A Policy Study-t 2023 májusában publikálta:

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

THE FOUNDATION FOR EUROPEAN PROGRESSIVE STUDIES (FEPS)

European Political Foundation - N° 4 BE 896.230.213
Avenue des Arts 46 1000 Brussels (Belgium)
www.feps-europe.eu
@FEPS_Europe

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG

EU-Office Brussels
Rue du Taciturne 38,
1000 Brussels (Belgium)
www.brussels.fes.de
@fes_brussels

POLICYSOLUTIONS

POLICY SOLUTIONS

Budapest,
1065 Révay utca 10.
www.policysolutions.hu
@Pol_SolutionsHU

Ez a szakpolitikai tanulmány az Európai Parlament pénzügyi támogatásával készült. A kiadvány nem az Európai Parlament álláspontját képviseli.

Copyright © 2023, Foundation for European Progressive Studies
Címlap fotó: shutterstock.com
Szakmai lektorok: Dr. Mathieu Blondeel és Kevin Le Merle
Grafika: Salma Torjmane
Tördelés: WellCom Stúdió

ISBN: 978-615-6625-00-7

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	2
2. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
3. KUTATÁSI MÓDSZERTAN	10
4. HOGYAN KOMMUNIKÁLJUNK ZÖLD POLITIKÁKRÓL?	
KVALITATÍV KUTATÁSI EREDMÉNYEK	14
4.1. Hogyan kommunikáljunk a légszennyezésről?	15
4.2. Hogyan kommunikáljunk a műanyagszennyezésről?	23
4.3. Hogyan kommunikáljunk az épületek energiahatékonyságáról?	28
4.4. Hogyan kommunikáljunk az ország energiamixéről?	33
5. A ZÖLD KOMMUNIKÁCIÓS IRÁNYOK ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE	40
5.1. Miről beszéljünk? Az egyes zöld szakpolitikai irányok megítélése	41
5.2. Hogyan beszéljünk? A kommunikációs keretezések megítélése	42
6. KONKLÚZIÓ ÉS ÁLTALÁNOS ZÖLD KOMMUNIKÁCIÓS JAVASLATOK	50
7. MELLÉKLET	54
VÉGJEGYZETEK	56
BIBLIOGRÁFIA, SZERZŐK, SZERVEZETEK	58

BEVEZETÉS

1. Bevezetés

A klímaváltozás és az energiaválság korában egyre sürgetőbb, hogy határozott lépéseket tegyünk a zöld átállás irányába. Az éghajlatbarát és energiahatékony szakpolitikák társadalmi támogatottsága azonban nem feltétlenül alakul ki magától. A Talking Green projekt¹, amelyet a FEPS 2021-ben indított útjára, ahhoz kíván hozzájárulni, hogy a politikai döntéshozók olyan narratívákat alakítsanak ki, amelyekkel sikerül a lakosság széles körében bizalmat kelteni a klímavédelmi intézkedések iránt. A zöld átállás nemcsak közpolitikai, hanem kommunikációs kihívás is, amelyhez olyan megközelítéseket kell találni, amelyekkel a lehető legszélesebb társadalmi bázist lehet megnyerni a zöld intézkedések számára. Ebből a célból hat állomásból álló (Budapest belváros, valamint külváros és agglomeráció, Szeged, Miskolc, Veszprém, Dunaújváros) fókuszcsoportos kutatást végeztünk olyan résztvevők bevonásával, akik azokhoz a szociodemográfiai csoportokhoz tartoznak, amelyek kisebb hangsúlyt fektetnek a szimbolikus és posztmateriális kérdésekre, de nem feltétlenül ellenzik a zöld javaslatokat. Habár nem reprezentatív felmérést végeztünk, kutatásunk lefedi Nyugat-, Közép- és Kelet-Magyarország lakóit.

A kutatásunkban vizsgált négy témakört a magyarországi zöld politika kiemelkedően releváns és fontos ügyeinek tekinthetjük. A Policy Solutions 2021-es, a zöld politikák magyarországi megítéléséről szóló kutatása szerint a magyarok a légszennyezést és a műanyagszennyezést tartják a két legnagyobb környezeti problémának az országban². Emellett az orosz-ukrán háború és az energiaválság hatására jelentősen megnőtt a közfigyelem az energiahatékonyság (különösen az épületek esetében, a magas közüzemi számlák miatt) és a felhasznált energia összetétele iránt, nemcsak Magyarországon, hanem az egész EU-ban. Kutatásunkban így a levegőszennyezés és a műanyagszennyezés problémái kiegészültek az energiaválsággal összefüggő két kérdéssel.

A Talking Green projekt korábbi, kérdőíves felméréseken alapuló kutatásaihoz képest újdonsága ennek

a tanulmánynak a kvalitatív módszertan alkalmazása. A Policy Solutions azért döntött a kvalitatív megközelítés alkalmazása mellett, mert a fókuszcsoportok lehetővé teszik, hogy a kérdőíves méréseknél árnyaltabban feltárjuk és megértsük a résztvevők attitűdjeit, meggyőződéseit és viselkedését. Pontosan ez az, amire szükség van a hatékony kommunikációs stratégiák és az emberek számára legjobban rezonáló üzenetek azonosításához.

Fontosnak tartjuk, hogy a zöld kommunikációs üzenetek kidolgozását megelőzze a problémák pontos diagnózisa és a közpolitikai javaslatok megfogalmazása. Egyfelől úgy véljük, hogy még a legjobb kommunikációs erőfeszítések sem érnek sokat, ha nem magas színvonalú szakmai alapokra épülnek. Másfelől még a legjobb közpolitikai elképzelések sem gyakorolnak nagy hatást, ha nem jól kommunikálják őket. Tanulmányunk mind tartalmában, mind szerkezetében ezt a megközelítést követi.

Kutatásunk megalapozásaként egy átfogó közpolitikai elemzést végeztünk, amely a négy témánkkal kapcsolatos legfontosabb kihívásokat és szakpolitikai javaslatokat vizsgálta. A javaslatokat a Levegő Munkacsoport, a Greenpeace Magyarország és a Humusz Szövetség szakembereivel közösen dolgoztuk ki. A tanulmány közpolitikai javaslatai alapján számos kommunikációs panelt fogalmaztunk meg, amelyeket 2022. október 3–7. között öt városban hat fókuszcsoportban teszteltünk. A kutatásunk magyar nyelvű változatában a részletes szakpolitikai elemzést nem közöljük, de az érdeklődők megtalálják ezt kiadványunk bővebb, angol nyelvű változatában. A kutatási módszertan bemutatásával kezdjük a tanulmányunkat. Ezt követően a kvalitatív kutatás tematikus eredményeit mutatjuk be. Az ötödik fejezetben az általunk vizsgált négy lehetséges kommunikációs stratégiát (életminőség, gazdasági előnyök, ártalom, elitellenesség) átfogóan értékeljük. A záró fejezet összefoglalja az eredményeket, és ajánlásokat fogalmaz meg a jövőbeli zöld kommunikációval kapcsolatban.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

2. Vezetői összefoglaló

Kutatásunkból kiderült, hogy a magyarok nagyon is tisztában vannak az éghajlatváltozás, illetve a környezetszennyezés okozta globális problémákkal. A fókuszcsoporthoz pedig azt is lehetőséget tettünk, hogy részletesebben is megismerjük a helyi lakosok legfontosabb aggályait, a preferált megoldási javaslatokat, illetve azt is, hogy felmérjük, milyen kommunikációs stratégiákkal lehet a leghatékonyabban eljuttatni a bolygónk jövőjével kapcsolatos üzeneteket a magyar lakosság felé.

Amivel jól jár a bolygónk és a pénztárcánk is

A kutatásunkban lefolytatott hat fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés mindegyikében 40 különböző zöld üzenetet értékelték a válaszadók. Ezeket az üzeneteket különböző környezetvédelmi szakpolitikákhoz kapcsolódóan fogalmaztuk meg négy különféle keretbe (gazdasági előnyök, életminőség, ártalom hangsúlyozása, és elitellenesség).

Az életminőség keretezésű üzenetek általánosságban kiemelkedően népszerűek voltak. Ezek voltak azok a szlogenek és érvek, amik az egyes környezetvédelmi problémák megoldásának fontosságát a személyes egészséggel, a tiszta környezettel, az anyagi előnyökkel, valamint az élhető jövő biztosításával kötötték össze.

„A tiszta levegő és az egészséges élet fontosabb a rövidtávú gazdasági előnyöknél.”

Az életminőség keretezésű kijelentésekre gyakran olyan általános igazságként tekintettek a beszélgetések résztvevői, amit „mindenki tud”, ebből adódóan kevesen vitatták ezek valóságtartalmát. A magyarok érdekeltek saját környezetük biztonságában és tisztaságában, kifejezetten, ha azzal ők is jól járnak. **Kiemelten fontos tartják, hogy milyen előnyeik származnak a zöld átállásból, akár egyéni, akár globális szinten. Az erre fókuszáló üzenetek hatásosabbak, mint a vádló, hibáztató kommunikáció.** A zöld üzenetek kommunikációjában éppen ezért ér-

demes kihangsúlyozni a rövidtávú, egyéni érdekeket, melyek összeköthetők a klímaválság elleni globális küzdelemmel.

Ezzel szemben a zöld intézkedések általános gazdasági előnyeire hangsúlyozó üzenetekkel már szkeptikusabbak voltak a résztvevők. **Leginkább az energetikai témájú szakpolitikák esetén működik a gazdasági előnyökre építő kommunikáció.** Sokan azonban kételkedtek azzal kapcsolatban, hogy a zöld átállás lendületet tud adni a gazdaságnak és képes lenne új munkahelyeket teremteni. A kutatásunk résztvevői nehezen tudták értelmezni vagy éppen üres frázisnak tekintették az „új, zöld munkahelyek” ígértét. A résztvevők úgy vélték, a jelenlegi helyzetben rengeteg plusz erőforrást és anyagi tőkét igényelnek ezek az átalakítások, amelyek csak hosszú évek múltán térülnek meg az ország gazdaságának.

A kormány kommunikációja a klímapolitikára is rányomta a bélyegét

Az ártalmakat hangsúlyozó üzenetek valamivel kevésbé működtek, mint az életminőségre és a gazdasági előnyökre vonatkozó érvek. A résztvevők a kormánypropagandához hasonló, felesleges riasgatásnak tartották azt, amikor az energetikai intézkedések szükségességét a háborúval, energiaválsággal és klímaválsággal indokoltuk. **Hatékonyan bizonyult viszont a légszennyezettség és különösen a műanyagszennyezés témájában az ártalmak hangsúlyozása, amelyről arra következtethetünk (összhangban a Policy Solutions korábbi közvélemény-kutatásaival), hogy elsősorban a szmog és a mikroműanyagok egészségügyi kockázataitól félnek a magyarok.**

Az elitellenes kommunikáció bizonyult a legkevésbé hatásos keretezésnek. Ezekről az üzenetekről sokan úgy gondolták, hogy a felelősséget hárító, feleslegesen feszültségkeltő uszításra építenek. A kutatás résztvevői gyakran a kormányzati kom-

munikációban megjelenő panelekre asszociáltak a nagyvállalatokat vagy a gazdagokat hibáztató, zöld üzeneteket hallva.

Sokan belátták ugyan a szennyező nagyvállalatok felelősségét, viszont gyakran felmerült, hogy nem feltétlenül a gazdasági szereplőké, hanem a szabályozóké a fő felelősség. A műanyagszennyezésen és klímaválságon nyereszkeskedő „profitéhes vállalatok” narratívája egyértelműen rossznak bizonyult. A gazdagok felelősségét hangsúlyozó üzeneteket és a „gazdagellenességet” szintén elutasították a fókuszcsoportokban. A politikusok felelősségére vonatkozó üzenetek valamennyire jobban működtek.

A legnépszerűbb zöld ügyek

A kommunikációs stratégiák mellett különböző zöld szakpolitikákról is megkérdeztük fókuszcsoportunk résztvevőit. **Felmérésünk általános tanulsága, hogy a magyarok leginkább olyan környezetpolitikai javaslatokat üdvözölnek, amelyek a szankciók helyett inkább valamilyen kedvezményekkel, pozitív ösztönzőkkel támogatják a zöld átállást.** A büntetésekkel szemben az olyan rendszerszintű változásokat preferálják, mint a szabályozás átalakítása, új technológiák alkalmazása, ugyanakkor sokan szkeptikusak azzal kapcsolatban, hogy ezek mennyire megvalósíthatóak.

Leginkább azokat a szakpolitikákat támogatják, amelyek a „kisembereket” segítik a zöld átállásban, és a klímacélok mellett kihangsúlyozzák az egyéni hasznot is. A magyarok érzik a nagyvállalatok felelősségét is a kérdésben, és tudják, hogy a károsanyag-kibocsátás nagy része tőlük származik, azonban úgy érzik, hogy a piaci szereplők tevékenységébe nincs lehetőségük beleavatkozni.

Témák szerint a leginkább pozitív értékelése azoknak az üzeneteknek volt, amelyek az ipar és az áruszállítás zöld átállásához, a szemétfeldolgozás és az újrahasznosítás fejlesztéséhez, valamint a lakossági légszennyezés csökkentéséhez kapcsolódtak. Egyértelműen látszik, hogy a legkevesébé azok az üzenetek működtek, amelyek az életmód megváltoztatását népszerűsítették a karbonlábnyomok csökkentése érdekében, valamint a személyi közlekedés zöld átállását célozták. Ezek voltak azok

az üzenetek, amikkel kapcsolatban a résztvevők a leginkább a személyes életmódjukat és anyagi helyzetüket érezték veszélyeztetve. **Visszatérő vélemény volt, hogy az egyének saját károsanyag-kibocsátása minimális, eltöri a nagy szereplők mellett, így nem érzik, miért nekik kéne felelősséget vállalniuk.**

Nem kapunk levegőt – A légszennyezés problémaérezkelése

Kutatásunk résztvevőit négy nagy, környezetszennyezéssel kapcsolatos témakörben kérdeztük meg, hogy mit gondolnak a probléma helyi érzékeléséről, a lehetséges megoldási javaslatokról, illetve az azal kapcsolatos üzenetekről.

A tiszta levegő szinte már kincsnek számít az országban, olyannyira, hogy a fókuszcsoportok résztvevői egyedül Veszprémben nem említették spontán a légszennyezetséget a legfontosabb helyi környezetvédelmi problémák között. A vidéki városok lakói szerint a jelentős kibocsátást termelő gyárak, a budapesti résztvevők szerint pedig a nagymértékű autósforgalom tehető leginkább felelőssé a légszennyezésben. A kutatásból az is kiderült, hogy Dunaujvárosban sokak szerint a Dunai Vasmű súlyos egészségügyi károkat okoz a lakóknak. **A résztvevők szerint nagyon sok a rákos megbetegedés a térségben, illetve sokan számoltak be arról, hogy gyermekeik valamilyen légúti betegséggel küzdenek (asztma, krupp).**

A magyarok leginkább az áruszállítás zöld átállásában látják a megoldást a légszennyezetség csökkentésére. A résztvevők úgy érezték, hogy nem a lakosság, hanem sokkal inkább az ipar káros kibocsátása tehető felelőssé a légszennyezésben. Az iparvárosok lakói pedig különösen a bőrükön érzik a probléma súlyosságát. **Kiemelkedően sokan támogatták, hogy az autópályákról és a levegőből (az infrastruktúra javítását követően) a vasútra kell terelni az áruforgalmat.**

A személyszállítás zöld átállására irányuló javaslatokkal kapcsolatban a résztvevők igen szkeptikusak voltak. Nem támogatnák a büntető, negatív ösztönzőket, például a dugódíjat, vagy a robbanómotoros autók tiltását, hiszen érvelésük szerint rengeteg ma-

gyar még anyagi támogatással sem tudna egy új, kevésbé szennyező gépjárműre beruházni. **Az elektromos autókra való átállás gondolata jelentős ellenérzéseket váltott ki. Ezzel kapcsolatosan többen kiemelték, hogy azok előállítás, és az akkumulátorok cseréje ugyanannyira, ha nem jobban szennyező, mint a benzines gépjárművek kibocsátása.** Nagy sikere volt viszont a tömegközlekedés fejlesztésével és zöldítésével kapcsolatos javaslatoknak, amely a résztvevők szerint nem csupán a levegőt teheti tisztábbá, de mindennapi életüket is megkönnyítené. **Sokak szerint jelenleg nincs alternatívája az autózásnak,** mert (elsősorban Budapesten kívül) ritkák a buszjáratok és körülményes a tömegközlekedés.

A háztartások zöld átállása komoly vitát váltott ki a fókuszcsoportokban. Sokan kiemelték, hogy nem tudják az összes kerti hulladékot komposztálni és nem kapnak megfelelő segítséget a zöldhulladék elszállításában. Többen viszont komoly problémának tartották a szemétegetést, ugyanakkor nem mindenki értett egyet a bírsággal. **Szinte az összes csoportban kiemelték, hogy a lakossági légszennyezés egy szegénységgel összefűződő probléma, ezért nem a büntetés, hanem a fűtés korszerűsítésében adott támogatás jelenti a megoldást.**

Kutatásunkból kiderült, hogy a légszennyezettség témájában az életminőség és az ártalom keretezésű üzenetek tűnnek a leginkább hatékonyak. Míg a vállalatok és a nagy hatalmak „démonizálására” építő kommunikációt elutasították, azzal többségben azonosulni tudtak, hogy az átlagemberek helyett elsősorban a nagyobb szereplőknek kéne a felelősséget vállalnia a levegő tisztaságának megőrzésében.

Hatékonyak lehetnek a jövőben továbbá az iparvárosokat célzó kampányok is, melyben a gyárak és erőművek helyi szennyezésének káros hatásaira hívják fel a figyelmet. **A zöld kommunikációnak építeni kell arra, hogy széleskörű igény mutatkozik a tömegközlekedés fejlesztésére.** Meglátásunk szerint a háztartások légszennyezését komplex üzenetekkel kell megközelíteni. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a jelenség alapvetően az (energia)szegénységhez köthető, de a probléma súlyos egészségügyi következményekkel jár és a helyi közösségeket kollektívan érinti.

Mindenhol ott van, de mégsem tudjuk visszaváltani – A műanyagszennyezés

A környezetszennyezés témájában a magyar lakosság fejében az elsők között jelenik meg a műanyagszennyezés, kiváltképp a mindenhol megjelenő mikroműanyag, és az annak káros hatásaitól való félelem. Mind a hat fókuszcsoportunkban elsőként, spontán merült fel a probléma, az emberek pedig úgy érzik, megfulladnak a műanyagszemétben.

Többen kiemelték, hogy rengeteg terméket már nem tudnak csomagolásmentesen megvenni, amiért nem a fogyasztók, vagy a boltok, hanem a nagyvállalatok felelősek. Számos vidéki nagyvárosban hangsúlyozták a nem megfelelő hulladékgazdálkodást, illetve a szelektív hulladékgyűjtés ellehetetlenülését. Viszterő tapasztalat volt, hogy az emberek nem értik, hogy miért öntik egybe a szemétszállítók a külön kukákban lévő, szelektíven gyűjtött hulladékot.

A megoldási javaslatok közül elsöprő támogatottságot élvezett a betétdíjas rendszerek bevezetése, amely nem csak zöld megoldás, de a fogyasztó pénztárcájának is megéri. Több csoportban is kiemelték, hogy hiányolják a korábbi években jól működő, visszaváltható üvegeket, amelyeket mostanra már nagyrészt felváltott a pet palackos csomagolás. Ezzel kapcsolatban a termelő vállalatok felelőssége is felmerült a műanyagszennyezésben. A fókuszcsoportos beszélgetésekben ugyanakkor elutasították a kereskedőket érintő büntetőadókat, mert szerintük azok előbb-utóbb a fogyasztókon csapódnának le.

A zöld kommunikációs javaslatok közül az ártalomra fókuszáló és az életminőséghez kötődő érvelések voltak a legnépszerűbbek, ami összekapcsolható a mikroműanyagok káros hatásaival szembeni félelmekkel a lakosság körében. A vállalatok és szupermarketek felelősségét célzó üzenetek e témában sem arattak sikert. A magyarok szerint ugyanis a vállalatokat célzó, elitellenes kampány helyett sokkal inkább olyan jogszabályi környezetet kell teremteni számukra, ahol megéri az újrahasznosításba fektetni. A politikai döntéshozókkal szemben megfogalmazott kritika viszont pozitívabb fogadtatást élvezett. **Az embereknek komoly igénye van továbbá a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos információs kampányokra.**

Rezsikáosz és klímaválság – Az épületek energiahatékonysága

Kutatásunk idején a kormány új rendelkezéseinek köszönhetően számos háztartásban már jelentősen megemelkedtek a rezsiköltségek, melyeket a fókusz-csoportok résztvevői is érzékelték. A fővárosiak szerint egy régi építésű lakóingatlanok jóval nagyobb a károsanyag-kibocsátása, mint akár a dízzel működő autóknak az utakon. Sokan panaszkodtak az egekbe szökő energiaárakra, illetve kiemelték, hogy egy jól leszigetelt ingatlannál jelentősen spórolhatunk a rezsiköltségeken.

Az előregedő ingatlanok korszerűsítése minden régióban problémát jelent. A résztvevők kiemelték az állami támogatások fontosságát, hiszen a régi építésű ingatlanokban általában a társadalom szegényebb rétegei laknak, akik nem engedhetik meg maguknak az önerőből építkezést és a felújítást. Számos helyen kiemelték a már meglévő támogatási rendszerek hátrányait, például a Család Otthonteremtési Kedvezményt, amely csupán a társadalom egy bizonyos rétegének érhető el, illetve a panelprogram újbóli elindítása mellett is érveltek.

Kommunikációs szinten az életminőség hangsúlyozása bizonyult a leghatásosabb stratégiának, amely egyszerre kiemeli a személyes lakókörnyezet élhetőségét, az anyagi megtakarítás lehetőségét, illetve az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez való hozzájárulást. Jövőbeli nagyszabású felújítási programokat érdemes információs kampányokkal összekötni, melyek tájékoztatják a lakosságot az elérhető pályázatokról. A „rezsicsökkentésre” illetve az „energiapazarlásra” építő üzenetek azonban számos esetben ellenérzéseket váltottak ki a fókusz-csoport résztvevőiből, ugyanis szerintük azok már túlságosan összeforrtak a kormány kommunikációjával.

Függőség vagy önállóság? – Az energiamix

Kutatásunk szerint a magyar embereket az ország energiamixével kapcsolatban leginkább az **energiafüggőség aggasztja.** A fókusz-csoportok résztvevői szerint a jelenség nem csak a fosszilis energiahordozók esetében, hanem a megújulóknál is problémát jelenthet. **Az atomenergiával kapcsolatban például az**

emberek sokkal inkább az orosz befolyástól félnek, mint a nukleáris technológia káros hatásaitól. Miskolcon és Budapesten a résztvevők megjegyezték, hogy szerintük alapvetően nem az atomenergia káros, hanem a korszerűtlen orosz technológia, amely alapján a Mátrai Erőmű vagy a Paksi Atomerőmű épül. A Mátrai Erőmű bezárásával kapcsolatban egyedül a közeli Miskolcon fogalmaztak meg aggályokat: a helyi csoportban kiemelték, hogy ez rengeteg munkahely megszűnésével járna, és nem lenne egyszerű az emberek átképzése más munkakörökbe.

Az energiafüggetlenség témakörében a csoportok mindegyike támogatta a zöld, megújuló energiaforrások bevezetését, illetve Magyarország energiáinak diverzifikálását, azonban többen kiemelték, hogy az átálláshoz évek kellene, és jelentős anyagi tőke is szükséges hozzá. A zöld átállás tekintetében sürgették továbbá a családok anyagi támogatását, hogy ne a szegényebb rétegeknek kelljen megfizetni az ezzel járó költségeket. A résztvevők érzik az olajipar és a gazdasági érdekcsoportok felelősségét az energiafüggőség és a -kibocsátás tekintetében, ám úgy vélik, az átlagemberek nem tudják befolyásolni a tevékenységüket.

Az energiamix tekintetében a személyes előnyökre fókuszáló üzenetekkel rezonálnak leginkább az emberek. A pénzmegtakarítás a megújuló energiákkal, illetve a drága fa és a gáz párhuzamba állítása hatásos üzenetnek bizonyult. A résztvevők szerint fontos kihangsúlyozni az energiafüggetlenséggel járó előnyöket, valamint, hogy a megújuló energiára való áttéréssel csökkenthetjük kitétségszintünket a környező országok energiainportjának. Véleményünk szerint a zöld átállás megvalósíthatóságával kapcsolatos kételyeket információs kampányokkal lehetne eloszlatni a társadalomban, amely bemutatja, hogy a fosszilis energiatermelés fenntartása mennyivel többbe kerülne a gazdaságnak, mint a zöld átállás támogatása a lakosság számára.

KUTATÁSI MÓDSZERTAN

3. Kutatási módszertan

A háttér tanulmányunk szakpolitikai elemzésében tett közpolitikai javaslatok alapján terveztük meg a kvalitatív kutatásunkat. Hat fókuszcsoporthoz beszélgetést végeztünk a Závecz Research együttműködésével. Célunk az volt, hogy földrajzi és társadalmi értelemben is a résztvevők változatos mintáját gyűjtsük össze. A fókuszcsoporthoz öt magyarországi városban zajlottak 2022. október 3–7. között. Ezek az alábbiak voltak: Budapest (résztvevők a főváros központjából; valamint külvárosokból és az agglomerációból), Szeged, Miskolc, Veszprém és Dunaújváros. A tanulmány a következő kutatási kérdésekre kereste a választ:

(1) *Hogyan látják a magyarok a környezetvédelem helyzetét általában és a vizsgált zöld témákhoz kapcsolódóan?*

(2) *Mely zöld közpolitikai megoldások iránt a legnyitottabbak és legkevésbé nyitottak a magyarok?*

(3) *Milyen kommunikációs stratégiák a leghatékonyabbak Magyarországon a zöld javaslatok népszerűsítésére?*

A fenti kérdések megválaszolásának céljából a fókuszcsoporthoz egy előre meghatározott struktúrát követve elemeztük. A szerzők közül ketten elemezték ki mind a hat fókuszcsoporthoz beszélgetést, és kölcsönösen ellenőrizték egymást értékelését. Ez az

elemzés magában foglalta a beszélgetések összefoglalóját, a résztvevőktől származó idézetek összegyűjtését és a kommunikációs üzenetek fogadtatásának számszerű értékelését. Kutatási kérdéseink és empirikus stratégiánk részletes leírása a mellékletben található.

Kommunikációs keretek

A különböző kommunikációs stratégiák tesztelése érdekében minden egyes altémához négy kommunikációs keret alapján különböző üzeneteket alakítottunk ki. Ezek a kommunikációs keretek két dimenzió alapúak. Az első dimenzió azt mutatja, hogy az adott üzenet inkább pozitív (vagyis elsősorban a javasolt megoldás pozitív eredményeire összpontosít), vagy inkább negatív (tehát a problémát és a cselekvés elmaradásának káros hatásait helyezi előtérbe). Az üzenetek egy másik jellemzője, hogy kézzelfogható (rövid távú relevanciával bíró) értékekre, vagy szimbolikus (a távolabbi jövőben megmutatkozó és elvontabb értelmű) értékekre összpontosítanak. Kommunikációs kereteink e második dimenzióját Ronald Inglehartnak a túlélési és az ön kifejezési értékek közötti megkülönböztetése alapján alakítottuk ki³. Ezt a két dimenziót és a négy kommunikációs keretet az 1. táblázat mutatja be.

A **gazdasági előnyökre építő üzenetek** elsősorban arról próbálják meggyőzni az embereket, hogy a zöld politikák pénzügyi előnyöket jelentenek a ház-

1. TÁBLÁZAT: A VIZSGÁLT KOMMUNIKÁCIÓS KERETÉZÉSEK KONCEPCIONÁLIS DIMENZIÓI

	Pozitív (megoldás) keretezés	Negatív (probléma) keretezés
Megfogható értékek (rövidtávú tényezők)	Gazdasági előnyök	Ártalmak
Szimbolikus értékek (hosszútávú tényezők)	Életminőség (élhető jövő)	Elitellenesség

tartások és az ország számára (pl. új zöld munkahelyek teremtésével, az energiaárak csökkentésével, az életmódváltással járó megtakarításokkal). Az **életminőségi keretezés** ezzel szemben a tiszta és egészségesebb környezet, és a zöld jövő lehetőségét hangsúlyozza a jelenlegi intézkedések eredményeként. A két negatív (probléma) keret közötti különbség, hogy az **ártalom keretezés** arra a közvetlen veszélyre összpontosít, amelyet az adott jelenség az emberekre jelent. Ezzel szemben az **elitellenes keretezés** az elit (politikusok, szennyező vállalatok, gazdag emberek) felelőtlen magatartásához és a környezet pusztulásában játszott szerepükhöz kapcsolódó igazságtalanságot hangsúlyozzák. A különböző keretek közötti különbségtétel ugyan nem mindig egyértelmű (pl. az elitellenes üzenetek legtöbbször bizonyos mértékig az „ártalom” bemutatását is magukban foglalják, a gazdasági előnyökkel kapcsolatos keretek pedig néha a környezetre gyakorolt pozitív hatásokat is megemlítik), de az

üzenetek központi részét az adott kommunikációs keret határozza meg.

Szegmentáció

Az FEPS „Talking Green in Europe” című tanulmánya kiemeli annak fontosságát, hogy a „megtért híveknek való prédikálás” helyett a zöld kommunikáció a környezetvédő mozgalmak bázisán kívüli embereket is elérjen. Egy széles körű koalíció létrehozásához elkerülhetetlen azoknak a megszólítása, akiket jobban érdekel a fizikai és pénzügyi biztonságuk, mint olyan látszólag távoli kérdések, mint a környezetvédelem. Különösen igaz ez Magyarországon, ahol az anyagi kérdések (pl. megélhetési költségek, bérek, egészségügy, nyugdíjak stb.) évek óta vezetik a társadalom problémalistáját. Ezért kutatásunkban azokat a szociodemográfiai csoportokat céloztuk meg, amelyek kevésbé törődnek a szimbolikus, úgynevezett posztmaterialis kérdésekkel, de nem feltétlenül utasítják el a zöld javaslatokat. Tovább-

2. TÁBLÁZAT: A FÓKUSZCSONPORTOK JELLEMZŐI

Helyszín	Társadalmi-gazdasági szegmentáció	Környezetszennyezés helyi nyomai
Budapest belváros	Nagyvárosi résztvevők, kor és végzettségi szint szerint vegyes összetétel	Forgalom okozta légszennyezés Talajvíz szennyezése Szennyező nehézipar és könnyűipar, valamint vegyi szennyezés A Duna vízének szennyezettsége
Szeged	Nagyvárosi/külvárosi résztvevők, kor és végzettségi szint szerint vegyes összetétel	Forgalom okozta légszennyezés A Tisza vízének szennyezettsége
Budapest külváros és vonzáskörzet	Külvárosi/középvárosi, fiatal résztvevők (40 alatt, középfokú végzettség)	lásd: Budapest központ
Miskolc	Középvárosi/vidéki, fiatal résztvevők (40 alatt, középfokú végzettség)	Ipari légszennyezés Szennyező nehézipar A Sajó folyó ökológiai katasztrófája (2022) Erdőtüzek a Bükkben
Veszprém	Középkorú és idős, középvárosi/vidéki konzervatív résztvevők (40 felett)	Múltbeli erdőirtások és extenzív bányászat a Bakonyban és a Balaton-felvidéken 2010-es vörösiszap-katasztrófa
Dunaújváros	Középvárosi/vidéki, középkorú és idős résztvevők (30 felett, középfokú végzettség)	Ipari légszennyezés Szennyező nehézipar A Duna vízének szennyezettsége

Megjegyzés: Az összes résztvevő a középosztályba/alsó-középosztályba tartozott (az önmeghatározásuk alapján)

bá, a fókuszcsoportok számára olyan helyszíneket választottunk (Nyugat-, Közép- és Kelet-Magyarországról egyaránt), ahol a múltban előfordult vagy jelenleg is tapasztalt jelenség helyi szinten a súlyos környezetszennyezés (2. táblázat). A fókuszcsoportok tagjainak előzetes kiválasztása a jelentkezők által kitöltött kérdőív alapján történt. A fent leírt kiválasztási kritériumok mellett a fókuszcsoportokból kizártuk azokat, akik valamilyen mértékben megkérdőjelezték a klímaváltozás jelenségét, valamint azokat, akik nem mutattak érdeklődést a környezetvédelem iránt. Azt feltételeztük, hogy ezek az emberek nem tartoznak a lehetséges jövőbeli zöld kampányok célcsoportjaihoz. Továbbá azt is el akartuk kerülni, hogy az éghajlatváltozás tagadói és a zöld szemlélet erős kritikussai ellehetetlenítsék a fókuszcsoportos beszélgetések dinamikáját.

Vizsgált szakpolitikai területek

A kvalitatív kutatásunkban azokkal a környezetvédelmi témákkal kapcsolatosan kértük ki a kutatásunk résztvevőinek véleményét, amelyeket szakpolitikai háttérelmzésünkben vizsgáltunk. Az elemzésünkben vizsgált területeket és az ezek alapján megfogal-

mazott szakpolitikai javaslatokat átfogó altémákat a 3. táblázatban foglaltuk össze. Megvizsgáltuk, hogyan lehet a levegőminőséget jobb szabályozással javítani (elsősorban a nitrogén-dioxid és a finomszemcsés anyagok csökkentését célozva). Különös figyelmet fordítottunk a legnagyobb ágazatokra, ahol a légszennyezéssel foglalkozni kell Magyarországon: ezek az ipari kibocsátás, a fűtés és a közlekedés. A műanyagszennyezés problémájára is kerestünk megoldásokat, és megvizsgáltuk a műanyaggyártás, a csomagolás és a kiskereskedelem jobb szabályozásának lehetőségeit, valamint a hulladékgazdálkodás és az újrahasznosítás fejlesztését. Az épületek energiahatékonyságának javítása érdekében megfogalmazott javaslatunk két fő irányvonala a magán-személyek és vállalkozások pénzügyi támogatása, valamint nagyszabású épületfelújítási programok indítása. Azt is megvizsgáltuk, hogy életmódunk fokozatos megváltoztatásával és energiaszerkezetünk szerkezeti átalakításával hogyan juthatunk közelebb a szén-dioxid-semlegességhez. Ezek a javaslatok szolgáltak kvalitatív, fókuszcsoportos kutatásunk alapjául, egyben meghatározták a fókuszcsoportos beszélgetések és az elemzésünk struktúráját is.

3. TÁBLÁZAT: A KUTATÁSUNK FŐ TÉMÁI ÉS ALTÉMÁI

Légszennyezés	Műanyagszennyezés	Az épületek energiahatékony-sága	Magyarország energiamixe
<ul style="list-style-type: none"> • A személyszállítás zöld átállása • Az ipar és az áruszállítás zöld átállása • A háztartások légszennyező károsanyag-kibocsátásának csökkentése 	<ul style="list-style-type: none"> • A műanyagtermelés és termékek csomagolásának szabályozása • A műanyagcsomagolás szabályozása a kiskereskedelemben • Szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • Az egyes háztartások és vállalkozások pénzügyi támogatása az épületek energiahatékonyságának növelése érdekében • Nagyszabású felújítási program indítása valamennyi épület számára 	<ul style="list-style-type: none"> • Az energiafüggetlenség elérése, ezzel egyidejűleg pedig Magyarország klímacéljainak növelése • Életmódunk változtatásával karbonlábnyomunk csökkentése

HOGYAN KOMMUNIKÁLJUNK ZÖLD POLITIKÁKRÓL? KVALITATÍV KUTATÁSI EREDMÉNYEK

4. Hogyan kommunikáljunk zöld politikákról? Kvalitatív kutatási eredmények

Ebben a fejezetben a hat fókuszcsoport tanulságait ismertetjük. A kutatás célja az volt, hogy mélyebb megértést nyerjünk az egyének környezetvédelmi kérdésekkel és különböző zöld szakpolitikai javaslatokkal kapcsolatos véleményéről, valamint hogy megvizsgáljuk a különböző zöld kommunikációs narratívák fogadtatását. Az egyes tematikus részeket az adott környezeti kérdés helyi megítélésének bemutatásával kezdjük. Ezt követően az adott al témákhoz kapcsolódó szakpolitikai javaslatok és üzenetek értékelését mutatjuk be. Minden fejezetet a legfontosabb tanulságok összefoglalása és a zöld kommunikációra vonatkozó ajánlásaink zárnak.

4.1. Hogyan kommunikáljunk a légszennyezésről?

A probléma helyi érzékelése

A fókuszcsoportos beszélgetések elején megkérdeztük, hogy mit tartanak a csoport tagjai a legnagyobb helyi környezetvédelmi problémának. Egy kivétellel az összes csoportban spontán módon említették a légszennyezetséget valamilyen formában. A két közepméretű iparvárosban, Miskolcon és Dunaújvárosban a gyárak légszennyező hatását emelték ki.

” A Vasmű itt van már 50 éve, de az utolsó 10 évben borzalom. (Dunaújváros) ”

Dunaújvárosban tartották a legsúlyosabb problémának a légszennyezetséget, és elsősorban a városban működő Vasműveket tették ezért felelőssé. Elmondták, hogy „nem biztosítják azokat a követelményeket, amik a város szempontjából fontosak lennének”, például nem teszik fel a kéményekre a szükséges szűrőket. Arról is beszámoltak, hogy a légszennyezés miatt folyamatosan törölni kell a port, és az autót naponta lehetne mosni. Dunaújvárosban azt

látták volna megoldásnak, ha légszűrőket szerelnek a Vasművek kéményeire, míg Miskolcon azt mondták, hogy érdemes lenne a gyárakat több kilométerrel a városon kívülre telepíteni.

Egyedül Veszprémben nem említették spontán a légszennyezetséget a legfontosabb helyi környezetvédelmi problémák között. A veszprémi résztvevők azt mondták, hogy a légszennyezetséget nem olyan súlyos helyi szinten, mint más városokban. Ugyanakkor, amikor a helyi légszennyezetségről kérdeztük a veszprémieket, megemlítették a gyárak szennyezését, valamint a megnövekedett forgalmat.

” 10-20 évvel ezelőtt nem úgy nézett ki a belváros, mint egy pesti forgalom. Most már úgy néz ki. (Veszprém) ”

A jelentős autósforgalomról a belső-budapesti, a külső-budapesti, a szegedi és a dunaújvárosi csoportban is beszámoltak. Budapesten kiemelték, hogy rossz az autóállomány minősége, valamint megemlítették a felesleges autóhasználat problémáját: „sokan még a közértbe is kocsival mennek”. A fővárosi csoport úgy gondolta, hogy az M0-s elkerülő és a metrók (M3-as vonal) felújításának befejezése jelentősen tudná tehermentesíteni a várost.

” Sokáig laktam egy kisvárosban Szeged mellett, és amikor bejöttem Szegedre, és a sugárutakon, körutakon gyalog mentem, megfájdult a fejem, mert a napi élet során nem ahhoz szoktam hozzá. (Szeged) ”

” Másfél éves a kisfiam és kruppos. Erre az volt az orvosnak a szavajárása, hogy »Ó anyuka, nyugodjon meg, nagyon sok gyerek kruppos a városban!« (Dunaújváros) ”

Több csoportban is beszámoltak arról, hogy helyi szinten milyen súlyos egészségügyi problémákat okoz a légszennyezettség. A légszennyezettséghez köthető betegségekről Dunaújvárosban számoltak be legtöbben. Megemlítették, hogy a városban nagyon sok a rákos megbetegedés, amit a Vasművek károsanyag-kibocsátásához kötöttek. Szembeötlő, hogy a csoport fele beszámolt arról, hogy a gyerekeiknek van valamilyen légúti betegség (asztma, krupp). Budapesten megemlítették, hogy a körúton nem érdemes biciklizni, mert azzal az ember a saját egészségét károsítja. Szegeden problémaként említették az autók okozta szmogot, és volt aki panaszkodott a légszennyezettség egészségügyi hatására is, míg mások szerint a légszennyezettség nem nagy probléma a városban, mivel nincsenek szennyező gyárak. Azért is meglepő, hogy Szegeden nem túl súlyos a probléma megítélése, mivel a városban (Miskolchoz hasonlóan) a mérések szerint kiemelten magas a légszennyezettség szintje⁴.

A megoldási javaslatok értékelése

A légszennyezettséggel kapcsolatosan három nagy témakörben soroltunk fel szakpolitikai javaslatokat a kutatásunk résztvevőinek: a személyszállítás zöld átállása, az ipar és áruszállítás zöld átállása, valamint a háztartások okozta légszennyezés témájában. Az egyes csoportok által adott reakciókat a 4. táblázatban foglaltuk össze részletesen.

A személyszállítás zöld átállásával kapcsolatosan a kutatásunk résztvevői inkább szkeptikusak voltak. Az összes csoportban többségében elutasították a tiltásokat és a negatív ösztönzőket (szennyező autókra vonatkozó bírságokat, városokból való kitiltást, forgalomból való kivezetést). Miskolcon elhangzott, hogy „nem ezért kéne büntetni, hanem például, ha valaki szemetel”. Visszatérő volt az a vélemény, miszerint akkor lehetne megvalósítani a szennyező autók lecserélését, ha az emberek erre vonatkozó pénzügyi támogatásokat kapnának.

” Nyugat-Európában ezt bevezették, de Magyarországon nincsenek az emberek olyan anyagi helyzetben, hogy a régi autóikat lecseréljék.
(Veszprém)

”

” A »tiltsunk ki öreg autókat« szerintem egy oltári nagy hülyeség! (...) Egy 30 éves autóm van, soha az életben nem fogom eladni azért, mert ők kitiltják.
(Miskolc)

”

” Mi nem vagyunk a felső tízezer, nem tudunk kocsit cserélni.
(Szeged)

”

Az elektromos autók nem élveznek egyöntetű támogatást. Visszatérő vélemény volt, hogy nem szennyeznek ezek az autók kevésbé a környezetet, mint a hagyományos járművek (káros az akkumulátorok előállításuk, az áram fosszilis energiaforrásokból származik). További ellenérv volt az elektromos autókkal szemben, hogy drágul az áram is, nincs felkészülve erre az infrastruktúra, valamint hogy hosszú útra kevésbé használhatóak ezek az autók.

” Az elektromos autók akkumulátor igénye és annak a cseréje sokkal környezetszennyezőbb, mint a CO₂ kibocsátás, csak nem helyben szennyez.
(Szeged)

”

” Én nem biztos, hogy ülnék egy akkumulátor felett, ami nem egészséges. És azt nem oltják el egy balesetnél.
(Dunaújváros)

”

A személyszállítás zöld átállásának tekintetében a legszélesebb körben támogatott irány a tömegközlekedés fejlesztése és zöldítése. Több csoportban is elhangzott, hogy az autózásnak nincs alternatívája, mert ritkák a buszjáratok (Budapesten nem megoldott az elővárosi közlekedés) és sokkal hosszabb az utazás tömegközlekedéssel. Budapesten és Szegeden ellenérzéseket fogalmaztak meg a városi utakon történő biciklis közlekedéssel, új biciklisávokkal szemben. A tömegközlekedés fejlesztését azonban mindegyik csoportban jó iránynak tartják.

” Egy előregedő társadalomra nem lehet alkalmazni a biciklizést. Szeged próbálkozik, de nem tetszik, hogy az autók közé bepréselik a bicikliseket. Balesetveszélyes. Támogatnám, de nem ilyen módon.
(Szeged)

”

4. TÁBLÁZAT: A SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK ÉRTÉKELÉSE A LÉGSZENNYEZÉS TÉMÁJÁBAN

	A személyszállítás zöld átállítása	Az ipar és áruszállítás zöld átállása	A háztartások légszennyezésének csökkentése
Budapest (belső) életkor és végzettség szintjén vegyes	Alapvetően támogatóak, de a részletekben nincs egyetértés. Az autókra vonatkozó tiltásokat a többség elutasítja. Fontosnak tartják, hogy legyenek pénzügyi ösztönzők, ugyanis nem mindenki tudja megfizetni a drágább, de környezetkímélő járműveket. A tömegközlekedés fejlesztését, HÉV-BKV összehangolását egyöntetűen támogatják. Vannak, akik támogatnának a Nagykörúton belül autómentes övezeteket.	Kimondottan támogatják a javaslatokat. Kimagasló szinten támogatják a vasúti áruszállítást, és az fosszilis energiáról a megújuló energiákra való áttérést. A vízi áruszállítást tartják a legkevésbé relevánsnak Magyarországon. A biciklis áruszállítást kevésbé tartják jó ötletnek (főleg a Belvárosban).	Leginkább azokkal az intézkedésekkel értenek egyet, amik a szegények támogatásáról szólnak a zöld átállásban. A tiltásoktól elzárkóznak, csak akkor támogatják, ha vannak elérhető alternatívák. A szemétegetést károsnak tartják. A rendőrségi ellenőrzésektől elzárkóznak (rossz történelmi emlékek).
Szeged életkor és végzettség szintjén vegyes	Az általános irányvonallal egyetértenek, de az intézkedések többségével nem (főként a tiltásokkal). Leginkább a zöld tömegközlekedést támogatják, de ezzel kapcsolatosan is vannak aggályaik. Megfogalmazták, hogy problémás a biciklisek beteretelése az autósforgalomba. Az elektromos autót van, aki még inkább szennyezőbbnek tartja. Azt javasolják, hogy a város szélén több parkolóhely legyen az ingázók számára.	A csoport többsége leginkább az áruszállítás vasútra terelését támogatja. (Volt, aki szerint a jelenlegi vasúti rendszer erre nem alkalmas.) A bírságolást a többség határozottan ellenzi.	Fontosnak tartják a kérdés szociális vetületét, a rászorulókat támogatásával értenek leginkább egyet. A szemétegetést elítélik. A bírságolást azonban határozottan ellenzik.
Budapest (külső) középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	A pozitív és negatív ösztönzőket is támogatják. Az alternatív közlekedési módok fejlesztését támogatják (e-autó megosztás, roller, bicikli, tömegközlekedés – főként az agglomerációban). Támogatják a pénzügyi ösztönzőket, mert nem mindenki engedheti meg magának az elektromos autóra való átállást. Megjegyezték, hogy az elektromos autó sem környezetbarát, ha az energiaforrása nem zöld.	A vasútra való átállás törvényi szabályozása a legnépszerűbb. A teherhajókat is szabályoznák és bírságokat is bevezetnének. A biciklis áruszállítást komolytalannak tartották, kinevették.	Támogatnák a rászorulókat a fűtés és szigetelés korszerűsítésében. A bírságot és az ellenőrzést a többség támogatja, de volt, aki komoly ellenérzéseket fogalmazott meg (rossz történelmi emlékek). A szilárd tüzelés kivezetésével kapcsolatosan elhangzottak aggályok, valamint, hogy ehhez elérhető alternatívára van szükség.
Miskolc középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	A tiltásokat a csoportban inkább ellenzik (elsősorban a régi autók forgalomból kivezetését), de voltak, akik az összes felsorolt intézkedést támogatták. Az elektromos autókat nem tartják kevésbé környezetszennyezőnek (lítium, áram megtermelése). Többek szerint nem a személyközlekedés az elsősorú okozója a szmognak.	A bírságokat nem tartják hatékony ösztönzőnek. Úgy gondolják, hogy ez nem változtatná meg a gazdaság működését, a szennyező iparágak a fogyasztókra áthárítanák a büntetést. Az energiatermelés és áruszállítás zöld alapokra való átállását azonban támogatják.	A háztartások kibocsátásával kapcsolatosan a szemétegetést tartják (helyi szinten is) nagy problémának. A tiltást és támogatást nem tartják hatékony eszköznek, kötött felhasználású energetikai támogatást tartanának jó ötletnek.

	A személyszállítás zöld átállítása	Az ipar és áruszállítás zöld átállása	A háztartások légszennyezésének csökkentése
Veszprém középkorú és idős (40 év feletti) konzervatívok	Alapvetően fontosnak tartották ezt az irányt, de inkább elzárkóztak a tiltásra irányuló javaslatoktól. Többen kiemelték, hogy az embereknek nincs pénze lecserélni a régi autóikat. Kifogásolták, hogy a tömegközlekedés nem elég jó.	Az iparra és áruszállításra vonatkozó szigorú szabályozásokkal elfogadóak. Többen fontosnak tartják itt is a megújuló energiaforrások szerepét. A biciklis áruszállítást komolytalanoknak tartják, nem tartják megvalósíthatónak.	A szigetelés, fűtés modernizálásával értenek inkább egyet. A szemétegetés tiltását támogatják, de a kerti hulladékok tüzelésének tiltását nem.
Dunaújváros középfokú végzettségű, középkorú és idős emberek (30 év felett)	A pozitív ösztönzőket és a tömegközlekedés és alternatív közlekedési módok fejlesztését támogatja a csoport többsége, de a hagyományos autókra vonatkozó tiltásokat ellenzik. Többen komoly ellenérzéseket neveztek meg az elektromos járművekkel szemben (veszélyes, egészségtelen, hasonlóan szennyező).	A rövidtávú, városon belüli áruszállítás zöldítésével kapcsolatosan szkeptikusak, de a hosszútávú áruszállítás (kimondottan a vasút nagyobb használatával) szimpatizáltak. A biciklis áruszállítást komolytalanoknak, megvalósíthatatlannak tartják.	Az otthoni szigetelés szociális alapú támogatásával egyetértettek. A szilárd tüzelőanyag tisztább kiváltójának a gázt tartják, de problémának tartják a magas gázárakat. Vitát váltott ki az avarégetés betiltása. Az ellenőrzéseket, büntetéseket nem mindenki tartja jó ötletnek – tekintettel a szegények helyzetére. A szemétegetést komoly helyi problémának tartják. Említették, hogy nem bírja el a hálózat sok helyen az új napelemeket.

Megjegyzés: Az összes csoportban alsó-közép, vagy középosztályba tartozónak sorolták magukat a résztvevők

Az ipar és az áruszállítás zöld átállásával kapcsolatosan jóval pozitívabbak voltak az összes csoportban, mint a személyi közlekedés átalakulásával. Ez összefügg azzal, hogy sokan úgy látják, hogy nem az egyéni autósok, hanem elsősorban az ipar és az áruszállítás okozza a légszennyezést. A csoportok többségében kimagasló támogatást élvezett az áruszállítás vasútra való áttéreléséről szóló javaslat. A biciklis áruszállításra vonatkozó javaslatot kinevették, komolytalanoknak tartották az összes fókuszcsoportban. A vasút népszerűsége és teherbiciklik kinevetése rámutat arra, hogy alapvetően a hosszútávú áruszállítás zöldítését tudták a résztvevők elképzelni, míg a városon belüli fuvarozás megváltoztatását nem tartották reálisnak.

” Megnézem, hogy a Penny-be valaki egy pár raklapnyi kólát megpróbál biciklivel bejuttatni. (...) A Foodpandanak működik, egyébként nem. (Veszprém) ”

” Azért a biciklist megnézném, hogy viszi az öt tonna tejet a Tescoba. (Dunaújváros) ”

” Húsz bicikli menne, hogy egy kartonnyi cuccot elvigyen. (Budapest külváros és vonzásokörzet) ”

A háztartások légszennyezettségének csökkentését célzó javaslatokkal kapcsolatosan már ellentmondó vélemények fogalmazódtak meg. Az avarégetés kérdése a kisebb városokbeli csoportokat foglalkoztatta. Veszprémbe nem értettek egyet azzal, hogy be kell tiltani az avarégetést, és általában a kerti hulladékok égetését az egész országban, míg Dunaújvárosban vitát váltott ki a kérdés. A javaslat ellenzői kiemelték, hogy nem tudják az összes kerti hulladékot komposztálni és nem kapnak megfelelő segítséget a zöldhulladék elszállításában. Sokan komoly problémának tartották a szemétegetést, többen elmondták, hogy úgy érzik, hogy meg lehet fulladni emiatt (Dunaújvárosban és a budapesti agglomerá-

” Ez nagyon gusztustalan. A házmesterek országa vagyunk. Minden nap feljelentene a szomszédom. '50-es éveket akarsz? Hogy az AVH elvisz, mert elégettél valamit? (Budapest külváros és vonzaskörzet) ”

” Nekem nagyon rossz érzésem van azzal kapcsolatosan, hogy a rendőrök szűrőpróbaszerűen bemennek a lakásokba. Az jutott eszembe, hogy ez a Gestapo. (Budapest) ”

ciós csoportban, Érd városával kapcsolatosan). Ugyanakkor nem mindenki ért egyet a bírságotlással. A háztartások fűtésének szűrőpróbaszerű rendőrségi ellenőrzése többekből erős ellenérzéseket váltott ki, illetve rossz történelmi emlékeket idézett fel a budapesti csoportokban.

Szinte az összes csoportban kiemelték, hogy lakossági légszennyezés egy szegénységgel összefűződő probléma, ezért nem a büntetés, hanem a fűtés korszerűsítésében adott támogatás jelenti a megoldást. Többen elmondták, hogy a háztartások zöld átállása önerőből nem lehetséges, ezeknek a beruházásoknak az állami előfinanszírozását különösen jó ötletnek tartották.

” Érdem egy jelentős probléma, hogy mindenki tüzel, amivel tud, az energiaválság miatt is. Már most borzasztó tud lenni a levegő! (Budapest külváros és vonzaskörzet) ”

” De amíg az embereknek nincs pénze, addig azzal fűt, amivel tud. Főleg, amíg ilyen a gazdasági helyzet. Nem fog megfagyni. (Dunaújváros) ”

” Ha egy háztartásnál példaként látnák az emberek, hogy működik a zöld átállás, vevők lennének rá. (Budapest külváros és vonzaskörzet) ”

Kommunikációs keretezések értékelése

A személyszállítás, az ipar és az áruszállítás, valamint a háztartások légszennyezésének csökkentéséhez kapcsolódóan is különböző üzenetek értékelésére kértük a csoportokat. Ezek a korábban bemutatott négy keretezéssel voltak megfogalmazva, a tesztelt üzenetek az 5. táblázatban olvashatóak. Az egyes üzenetek értékelését a 6. táblázatban foglaltuk össze.

” A világ legnagyobb konténerhajóinak annyi károsanyag-kibocsátása van, mint az összes európai autónak. (Budapest külváros és vonzaskörzet) ”

” Egy Boeing-gép egyórás úttal csinál annyi szennyeződést, mint egy átlagember 3 év alatt. (Budapest) ”

” Nem az autók okozzák a szmogot. (Dunaújváros) ”

” Ez pont olyan, mint akinek private jet-je van, és mondják, hogy mennyire zöldíteni kell, de több kerozint beletolnak a levegőbe. (Miskolc) ”

A személyszállítás zöld átalakításával kapcsolatos üzenetek voltak a legkevésbé népszerűek. Több csoportban is elhangzott, hogy azért nem tetszenek ezek az üzenetek, mert az autósokat teszik felelőssé a légszennyezettségért, miközben nem ők a valódi nagy szennyezők. Különösen sokan elutasították azt az üzenetet, ami szerint „a zöld átállás után a közlekedés nem csak tisztább, de olcsóbb is lenne”. A háztartások szennyezését is relativizálták több csoportban, de az erre vonatkozó üzenetekkel mégis jobban tudtak azonosulni a kutatásunk résztvevői. Az ipar és az áruszállítás zöld átállására vonatkozó üzeneteket fogadták a leginkább pozitívan a beszélgetések során.

5. TÁBLÁZAT: A FÓKUSZCSOPORTOKBAN TESZTELT ÜZENETEK A LÉGSZENNYEZÉS TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
A személyszállítás zöld átállása	Az olaj egyre drágább lesz, ezért van szükségünk a közlekedés zöld átalakítására. A zöld átállás után a közlekedés nem csak tisztább, de olcsóbb is lenne!	A hosszú és minőségi élet érdekében fel kell adnunk a szennyező járműveket! Egészségesebb lesz a környezetünk és a klímaváltozás ellen is teszünk a szennyező járművek – és ezáltal a fosszilis tüzelőanyagok - kivételével!	Tönkre teszi az egészségünket és a környezetünket is a szmog. Súlyos árat fizetünk azért, ha nem lépünk fel az autók okozta légszennyezettség ellen!	A közlekedés kizöldítése egyszerű lenne, ha a politikusok, nagyvállalatok és a kiváltáságos emberek (autósok városi terepjárókkal) is kivennék ebből a részüket!
Az ipar és az áruszállítás zöld átállása	A gazdaság zöld átállása (károsanyag-kibocsátástól mentes áruszállítás, energia-termelés) új iparágak felemelkedéséhez és a gazdaság fellendüléséhez vezetne!	A tiszta levegő és az egészséges élet fontosabb a rövidtávú gazdasági előnyöknél.	Ne engedjük, hogy a szennyező erőművek és az áruszállítás megbetegítsék a gyerekeinket. Az ő egészségükre a szennyező levegő ugyanis még veszélyesebb, mint a felnőttkére!	A levegőt szennyező iparágak velünk, a hétköznapi emberek egészségével finanszírozzák a profitjukat. Ez nem igazságos, ennek véget kell vetni!
A háztartások légszennyező károsanyag-kibocsátásának csökkentése	A háztartások fűtésének a korszerűsítése (energiahatékony fűtési rendszerek, megújuló erőforrások, pl. napelemek telepítése) csökkenti a rezsiköltséget és új munkahelyeket teremtenek!	A fűtésrendszerek korszerűsítésével az egész közösségnek segíteni lehetne, mivel fel tudnánk számolni a háztartások okozta légszennyezettséget és mérsékelni tudnánk a klímaváltozás hatásait is!	Akik szénrel, nedves fával, szeméttel fűtenek, nem csak a saját, de mások egészségének is ártanak. Az ilyen szennyezett levegő olyan, mint a cigarettafüst a passzív dohányosoknak!	Az energiacégek és a nagyhatalmak megakadályozták a magyar háztartások fűtésének korszerűsítését, azért hogy eladhassák nekünk a gázt és a szénét. Harcolnunk kell a fosszilis lobbival ellen!

6. TÁBLÁZAT: AZ ÜZENETEK ÉRTÉKELÉSE A LÉGSZENNYEZÉS TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés	Összesen
A személyszállítás zöld átállása	-4	1	0	5	5
Az ipar és az áruszállítás zöld átállása	1	5	3	3	12
A háztartások légszennyező károsanyag-kibocsátásának csökkentése	4	4	5	-3	10
Összesen	1	10	8	5	

” Nem a háztartások kibocsátása okozza a klímaváltozást. Meg lehet őket büntetni, de annyira minimális a kibocsátásuk. (Szeged) ”

” Nem annyira hiszem, hogy ha rendszeren fűt az ember kiszáritott fával, akkor az olyan nagy környezetszennyezés. (Veszprém) ”

Az egyes keretek közül összességében az életminőség és az ártalom keretezés bizonyult a légnépszerűbbnek a légszennyezettség témájában. Többen úgy érezték, hogy hatásos, ha a problémát összekötjük a gyerekek egészségével és jövőjével. Ezt mutatja, hogy a csoportok többségében (6-ból öt csoportban) pozitívan fogadták a következő szlogent: „Ne engedjük, hogy a szennyező erőművek és az áruszállítás megbetegítsék a gyerekeinket”. Különösen személyesen érintette ez az üzenet a dunaújvárosi csoportot, ahol sokan számoltak be a gyerekeik légúti betegségeiről. Szintén sokan rezonáltak azzal az üzenettel, ami szerint a háztartások légszennyezése „olyan, mint a cigarettafüst a passzív dohányosoknak!”. Ezzel kapcsolatosan kiemelték, hogy „a cigarettafüst nagyon átérezhető” (Budapest). Szintén pozitív volt a fogadtatása annak a szlogennek, miszerint „a tiszta levegő és az egészséges élet fontosabb a rövidtávú gazdasági előnyöknél”. A fűtés korszerűsítés egyéni előnyökön túlmutató hasznára vonatkozó üzenetet („A fűtésrendszerek korszerűsítésével az egész közösségnek segíteni lehetne...”) szintén többségében jónak értékelték.

Az életminőség és ártalom keretek viszont nem váltottak ki lelkesedést, amikor a személyszállítás zöld átállása volt a tartalmuk. Ez volt az egyetlen téma,

” Nem akarok mindig harcolni, nagyon fáradt vagyok. (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” A kisember soha nem szereti azt, ha őrá van kihegyezve a dolog. Mert mi nem vagyunk olyan helyzetben, hogy bármit is tudjunk tenni, a döntéshozóknak kell cselekedni. (Veszprém) ”

ahol az elitellenes keretezés kimondottan sikeresnek bizonyult, 6-ból öt csoportban is támogatták a következő üzenetet: „A közlekedés kizöldítése egyszerű lenne, ha a politikusok, nagyvállalatok és a kiváltságos emberek (autósok városi terepjárókkal) is kivennék ebből a részüket!” Ez azért is szembetűnő, mivel a többit témánál az elitellenes üzenetekkel kapcsolatosan sokan fejezték ki komoly ellenérzéseket, azokat feszültségkeltőnek tartották, háborús retorikához, a magyar kormány propagandájához hasonlították. A személyközlekedés zöld átállása tekintetében az lehetett az elitellenes üzenet pozitív fogadtatásának a kulcsa, hogy nem egy ellenség megállítására, hanem egy pozitív változásra vonatkozott. Továbbá ebben a témában a csoportok többsége a saját életmódját, megélhetését érezte fenyegetve egy olyan jelenség miatt, amiben nem érzik magukat felelősnek. Vagyis miközben a vállalatok és a nagyhatalmak légszennyezettséggel kapcsolatos démonizálását elutasították, addig azzal többségében azonosulni tudtak, hogy a kisemberek helyett elsősorban a nagyobb szereplőknek kéne a felelősséget vállalnia.

A gazdasági előnyökről szóló üzeneteket a résztvevők a személyi közlekedéshez kötődően elutasították, az ipar és az áruszállítás zöld átállásával kapcsolatosan semlegesek voltak a gazdasági üzenetekkel, míg a háztartások légszennyezését illetően pozitívan értékelték ezeket az üzeneteket. A közlekedéssel kapcsolatosan azért voltak elutasítók a gazdasági üzenetekkel, mivel sokan nem gondolták hitelesnek, hogy a zöld közlekedés olcsóbb lesz. Azt is kiemelték, hogy a közlekedés kizöldítése a környezetvédelem miatt fontos és „nem azért van szükség erre, mert drága az olaj” (Budapest). Az ipar és az áruszállítás átállása terén azért értékelték a kutatásunk résztvevői különbözően a gazdasági előnyökről szóló üzeneteket, mert nem értettek

” Sokkal könnyebb lenne, ha felülről is igyekeznének, nem csak alulról nyomorgatnának minket. (Budapest) ”

” A lakosságnak a töke tele van a riogatással, hogy minden ellen harcolunk! (Budapest) ”

egyét azzal kapcsolatosan, hogy mennyi gazdasági lehetőséget és mennyi veszélyt hordoz a zöld átállás. Azt viszont magától értetődőnek tartották, hogy kifizetődő a háztartások fűtésének korszerűsítése.

” A zöld átállás van, akit felemel,
van, akit lenyom.
(Szeged) ”

” Bármilyen jó, ami a rezsi-csökkentésről szól.
(Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

Főbb tanulságok

- Az emberek a légszennyezettséget elsősorban az iparhoz és az áruszállításhoz kötik. Az iparvárosokban jobban érzik ezt a problémát. Az idősebbek és gyerekek között többen úgy gondolják, hogy a személyes egészségüknek és gyerekeik egészségének is komoly károkat okoz a szmog.
- Ennek megfelelően a légszennyezettség témájában az életminőség és az ártalom keretezésű üzenetek tűnnek a leginkább hatékonyak.
- A háztartások légszennyezését, a szeméttel való fűtést elsősorban a kisebb településeken, külvárosokban érzik problémának. A jelenség szociális vetületét fontosnak tartják, és úgy gondolják, hogy nem a tiltások és az ellenőrzések, hanem az energetikai korszerűsítés pénzügyi támogatása jelenthet elsősorban megoldást. Ebben az al-témában a gazdasági előnyökre épülő keretezés is jól működik.
- Az elektromobilitásnak komoly társadalmi korlá-tai vannak Magyarországon. Ezt jelzi, hogy rossz a reputációja az elektromos autóknak, azokat sok-szor veszélyesebbnek és akár szennyezőbbnek is tartják, mint a hagyományos autókat. Sokan az elektromos járművekre vonatkozóan fontosnak tartják, hogy a működésükhöz szükséges áram forrása megújuló vagy nukleáris energia legyen. Ugyanakkor nem tartják hiteles üzenetnek azt, hogy a zöld közlekedés egyben olcsóbb is lenne.

- A személyi közlekedés zöld átállására vonatkozóan az emberek úgy érzik, hogy a javaslatok a személyes életmódjukat és egzisztenciájukat befolyásolják. Ebből adódóan nehéz ezekről a szakpolitikákról kommunikálni, viszont hatásosnak tűnik az elitellenes megközelítésnek az a formája, ami a „kisemberek” helyett a nagy szereplők felelősségét hirdeti.
- Az elitellenes üzenetek között kevésbé működnek jól azok, amelyek a légszennyező iparágakat, a fosszilis lobbikat, a nagyhatalmakat állítják be ellenségnek, és az ellenük való fellépést szorgalmazzák. Ezek az üzenetek a legtöbb csoportban a kormány populista retorikáját idézik fel.

Zöld kommunikációs javaslatok

- Olyan üzenetekre érdemes építeni a légszennyezettség csökkentésére vonatkozó kommunikációt, ami kihangsúlyozza a tiszta levegő fontosságát, a szmog egészségkárosító hatásait, valamint az ipar és az áruszállítás felelősségét. Érdemes olyan helyi szintű kommunikációs kampányokat felépíteni, ami az iparvárosok szennyező gyárainak, erőműveinek korszerűsítését célozzák (pl. szűrőberendezések telepítése).
- A személyszállítás zöld átállását egy széles körű edukációs folyamattal kellene megalapozni, ami egyrészt eloszlat tévhitet az elektromos autókkal kapcsolatosan, másrészt példákat mutat be az alternatív közlekedési módok hatékony működésére (autómegosztó alkalmazások, biztonságosan kiépített bicikliutak). A zöld kommunikációnak építeni kell arra, hogy széleskörű igény mutatkozik a tömegközlekedés fejlesztésére.
- A háztartások légszennyezését komplex üzenetekkel kell megközelíteni. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a jelenség alapvetően az (energia) szegénységhez köthető, de a probléma súlyos egészségügyi következményekkel jár és a helyi közösségeket kollektíven érinti. Érdemes kihangsúlyozni, hogy a fűtéskorszerűsítés támogatása az egyénnek és a közösségnek is kifizetődő.

4.2. Hogyan kommunikáljunk a műanyagszennyezésről?

A probléma helyi érzékelése

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések második témaköre a műanyagszennyezés volt, mely során többek között arról kérdeztük a résztvevőket, hogy a probléma vajon mennyire függ össze a klímaváltozással, ki a felelős a helyzet kezeléséért, illetve különböző megoldási javaslatokat is felsoroltunk a témában. A mikroműanyagok káros hatásait szinte kivétel nélkül spontán említették az összes vizsgált csoportban, a résztvevők pedig mindenhol összekötötték a műanyagszennyezés problémáját a klímaváltozással vagy a környezetvédelemmel.

Kiemelték továbbá a termékek olykor felesleges becsomagolását, az egyszer használatos nejlonzacskákat, illetve a PET-palackokat, melyekkel a boltok polcain, vagy az út szélén eldobálva a mindennapok során is találkozunk.

” *Korábban odamentünk a pultba, és megmondtuk hány deka szalámit kérünk. Ma már minden ki van mérve, le van zsuporozva, mert az előre lecsomagolt áru sokkal olcsóbb a vállalatoknak.* ”
(Szeged)

” *Én jó ötletnek tartom, hogy pénzért lehet venni a műanyag zacskót, mert ott az egyén is tud lépni azzal, hogy nem veszi meg.* ”
(Veszprém)

Sokan úgy vélték, hogy rengeteg terméket már nem tudnak csomagolásmentesen megvenni, amiért nem a fogyasztók, vagy a boltok, hanem a nagyvállalatok felelősek. Budapest külső és belső kerületeiben, illetve Dunaújvárosban a nem megfelelő hulladékgazdálkodást hozták fel problémaként, míg Szegeden kiemelték a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos edukációs kampányok fontosságát. Miskolcon, Dunaújvárosban és Veszprémben globális problémaként a tengerek és óceánok műanyagszennyezettségét is említették a résztvevők.

” *Amíg nincs kidolgozva nálunk a hulladékgazdálkodás úgy, hogy ténylegesen külön legyen a papír, a kommunális stb., addig semmi nem fog változni.* ”
(Dunaújváros)

A megoldási javaslatok értékelése

A műanyagszennyezéssel kapcsolatban a résztvevők három nagyobb témakörből választhatták ki a számukra legszimpatikusabb megoldási javaslatokat: ezek a műanyagtermelés és a termékek csomagolásának szabályozása, a kiskereskedelem szabályozása, illetve a szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztése. Az egyes csoportok közpolitikai javaslatokra adott reakcióit a 7. táblázatban foglaltuk össze.

A műanyagtermelés és a csomagolás szabályozása témakörökben elsöprő támogatottságot élvezett a betétdíjas rendszerek bevezetése. Több csoportban is kiemelték, hogy hiányolják a korábbi években jól működő, visszaváltható üvegeket, amelyeket mostanra már nagyrészt felváltott a pet palackos csomagolás. Felmerült a termelő vállalatok felelőssége is a műanyagszennyezésben, mert szerintük „nem a szupermarketek hibája, hogy a termék be van csomagolva”.

” *Ha a sörnél működik a betétdíj, akkor a többinél miért nem?* ”
(Dunaújváros)

” *A cégeknek sokkal nagyobb költség visszaváltható üvegeket gyártani, mint eldobható műanyagokat.* ”
(Dunaújváros)

A kiskereskedelem szabályozásánál az újrahasznosított csomagolások, illetve azok szabványosítása szintén népszerű javaslat volt. Dunaújvárosban jó megoldásnak tartják, ha a boltokban kapható műanyag zacskónak a fogyasztó fizeti meg az árát, mivel úgy látták, hogy könnyen elérhetőek az alternatívák (papír-szatyrok vásárlása, vagy saját táskát vinni a boltba).

7. TÁBLÁZAT: A SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK ÉRTÉKELÉSE A MŰANYAGSZENNYEZÉS TÉMÁJÁBAN

	A műanyagtermelés és a termékek csomagolásának szabályozása	Kiskereskedelem szabályozása	Szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztése
Budapest (belső) életkor és végzettség szintjén vegyes	Alapvetően támogatják a javaslatot, érzik a vállalatok és a döntéshozók felelősségét a problémában, az újrahasznosított csomagolásban hisznek. A mikroműanyagok káros hatásaitól félnek leginkább	Ezt a javaslatot nagyon nem tartják realitásnak, szerintük a kisebb vállalkozásoknak nincs pénze és energiája, hogy újrahasznosításba fektessenek.	Fokozott állami szabályozást sürgetnek, és információs kampányokat. A PET palackok kivonásával is nagyon egyetértettek. Úgy érzik, hogy az átállást a politikusok és a gazdasági érdekcsoportok késleltetik.
Szeged életkor és végzettség szintjén vegyes	A betétdíjas cserepontok létrehozásával értettek egyet leginkább. A csomagolásmentes üzletek is támogatnák. Büntetést továbbra se akarnak.	Bírságok helyett a vállalatok adómentességét támogatják, illetve itt is kiemelték a betétdíjas rendszer fontosságát.	A szelektív hulladékgyűjtést támogatják, de szerintük a hulladékgazdálkodás nincs rendesen kiépítve a városban.
Budapest (külső) középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	A kötelező betétdíjas rendszert támogatják, illetve a vállalatok adókedvezményét. A büntetőadóval nem értenek egyet.	A szupermarketeket szabályoznák jobban, illetve bevezetnék a betétdíjas csomagolásokat.	A kormánytól várják leginkább a szabályozást. Támogatják a PET palackok kivonását a boltokból, illetve kiemelték a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos információs kampányok fontosságát.
Miskolc középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	A szabványosítást és az újratölthetőséget tartják a legjobb javaslatnak. Megfogalmazták azonban azt a véleményt, hogy a büntetéseket, adókat a gyártók áthárítanák a fogyasztókra.	Úgy gondolják, hogy a legtöbb javasolt szabályozás már most is életben van. A leginkább kedvelt javaslatok a csomagolásmentes üzletek támogatása és a cserepontok üzemeltetése. Pozitívan állnak a felesleges csomagolások visszaszorításához. A csomagolások teljes kivezetésével szemben azonban szkeptikusak a csomagolás az előnyei miatt.	A szelektív hulladékgyűjtés fejlesztés ötletéhez (utcákon, közintézményekben) tudtak a leginkább kapcsolódni. Ugyanakkor megfogalmazták, hogy Miskolcon a korábban kitett szelektív kukák eltűntek, rosszul használták ezeket, kevés helyen lehet szelektíven leadni a szemetet.
Veszprém középkorú és idős (40 év feletti) konzervatívok	A visszaváltható, újratölthető csomagolásokat, valamint ezeknek a szabványosítását erősen támogatták. Az adók kérdése megosztó volt, többen azt gondolták, hogy ezt úgyis a fogyasztók fogják kifizetni.	Nagyon involváltak a témába, a hétköznapi életüknek fontos része a szatyrok kérdése. A betétdíjakkal és cserepontokkal értettek egyértelműen egyet.	Általánosan pozitív volt a csoport az összes újrahasznosításra vonatkozó javaslattal. Leginkább az utcai szelektív hulladékgyűjtés fejlesztését támogatják, mivel problémának látták, hogy messze kell elcipelniük a szelektíven gyűjtött szemetet.
Dunaújváros középfokú végzettségű, középkorú és idős emberek (30 év felett)	Általánosan pozitívak a műanyagtermelés szabályozásával. A betétdíjas rendszer és a szabványosítás váltotta ki a legtöbb szimpátiát, előbbi spontán is említették. Kiemelték, hogy régen működött a betétdíjas rendszer, újra be lehetne vezetni.	A kiskereskedelmi javaslatokat támogatja a csoport. Különösen jó ötletnek tartják, hogy drágább legyen a nem lebomló szatyor és támogassák a csomagolásmentes üzleteket. Felmerült a papírszatyrok lehetősége, de vitát váltott ki, hogy ez környezetbarát megoldás-e.	Támogatják az újrahasznosítás fejlesztését és az eldobható csomagolások kivezetését. Ugyanakkor többen ellenzik az eldobható és a nehezen újrahasznosítható termékek büntetőadóját.

Megjegyzés: Az összes csoportban alsó-közép, vagy középosztályba tartozóknak sorolták magukat a résztvevők.

A legtöbb csoportban elutasították a kereskedőket érintő büntetőadókat. Miskolcon, Dunaújvárosban, valamint Budapest külső kerületeiben és agglomerációjában a résztvevők kiemelték, hogy a bírságok előbb-utóbb a fogyasztókon csapódnának le. A résztvevők szerint a cégeket kell érdekeltté tenni abban, hogy környezettudatosabb megoldásokban gondolkodjanak. A résztvevők a bírságok helyett adókedvezményekkel ösztönöznék a terméket előállító cégeket és a szupermarketeket az újrahasznosítható csomagolásra és a betétdíjas rendszerre.

” *A kiskereskedőknek nincs pénze és kapacitása [az újrahasznosításra], anyagi ösztönzőkre van szükség.* ”
(Budapest)

” *Üzletileg kell érdekeltté tenni a szereplőket, hogy az olcsóbb megoldás legyen természetbarát.* ”
(Veszprém)

” *Teljesen felesleges a büntetőadó, mert rá fogja terhelni a fogyasztókra és ezzel nem fogja ösztönözni őket.* ”
(Dunaújváros)

A szemétfeldolgozással és újrahasznosítással kapcsolatos témakörben a résztvevők támogatták a lakossági hulladékgazdálkodás fejlesztését, valamint kiemelték a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos információs kampányok fontosságát is. Miskolcon és Szegeden komoly problémának tartják, hogy a szemétfeldolgozás nem működik megfelelően, Budapesten pedig a kormánytól várnak átfogó szabályozást a hulladékgazdálkodás terén. A büntetőadókat általánosságban továbbra is elutasítóan kezelték, de támogatták az egyszer használatos műanyagok kivezetését a piacról.

” *Fontos lenne, ha az újrahasznosítással kapcsolatban információs kampányok lennének, ha valaki elmagyarázná, miért és hogyan gyűjtünk szelektíven szemetet.* ”
(Budapest külváros és vonzáskörzet)

A lakosság szemléletformálását, valamint a szelektív hulladékgyűjtésre való ösztönzést szintén fontosnak tartják a műanyagszennyezés visszaszorításában.

Veszprémben és Miskolcon megjegyezték, hogy a szelektív kukák nem mindenki számára elérhető helyen vannak, Szegeden pedig a résztvevők szerint az emberek hiába gyűjtik szelektíven a szemetet, nem működik megfelelően a hulladékgazdálkodási rendszer.

” *„Az a probléma, hogy azt látjuk, hogy elviszik a szelektíven gyűjtött szemetet és a kettő rögtön egybe megy. Otthon gondolkozok, hogy miért gyűjtik külön, ha látom a kukásautót, hogy egybeönti? (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”*

Kommunikációs keretkezések értékelése

Az előző fejezethez hasonlóan a műanyagszennyezés témakörében is kidolgoztunk különböző üzeneteket a megoldási javaslatokhoz kapcsolódóan. Az egyes üzeneteket a gazdasági előnyök keretében, az ártalom hangsúlyozásával, az életminőséggel kapcsolatosan, vagy az elitellenességre fókuszálva fogalmaztuk meg (8. táblázat). Arra kértük a résztvevőket, hogy válasszanak, melyik érvelés adja át a leghatásosabban a probléma súlyosságát. A korábbiakhoz hasonlóan kódoltuk és összesítettük az egyes üzenetek értékelését (9. táblázat).

A szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztésével kapcsolatos üzeneteket támogatták a leginkább a kutatásunk résztvevői. Ebben a témakörben azonban a gazdasági előnyök kihangsúlyozása kifejezetten rosszul teljesített. A gazdasági üzenetek közül is legkevésbé azt támogatták, ami szerint „*mertérül, ha a kormány befektet az újrahasznosításba és az újbóli felhasználásba, mivel az ilyen intézkedések pörgetik a gazdaságot és új, zöld munkahelyeket teremtenek.*” Sokan hiteltelennek tartották az új munkahelyek ígéretét és azt is kiemelték, hogy az államnak egy ilyen beruházás rengeteg költséggel járna, ami csak hosszú évek alatt térülne meg.

” *Zöld munkahelyek csak akkor tudnak teremteni, ha a másik [nem zöld] munkahelyek megszűnnek.* ”
(Veszprém)

” *Rövidtávon [az újrahasznosítás] biztos nem teremtené új munkahelyeket.* ”
(Miskolc)

8. TÁBLÁZAT: A FÓKUSZCSOPORTOKBAN TESZTELT ÜZENETEK A MŰANYAGSZENNYEZÉS TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
A műanyag-termelés és a termékek csomagolásának szabályozása	Az egyszer használatos műanyagok kivevése több lehetőséget jelent a gazdaságnak, mint amennyi nehézséget okoz. A többször használatos csomagolások rendszerének kiépítése és fenntartása rengeteg új munkahelyet teremtene!	Mindenkinek joga van a tiszta és egészséges környezethez! Ehhez fontos lépés, hogy kivevessük az egyszer használatos műanyagokat a gazdaságból és újrahasznosítható, újra használható csomagolókat használjunk!	Megfulladunk a műanyag szemétkben. Mi is és a környezetünk is. Itt az ideje véget vetni az egyszer használatos műanyagok gyártásának!	Rengeteg felesleges műanyagot termelnek a profitéhes vállalatok, miközben újrahasználatos csomagolást is használhatnának. Állítsuk meg őket és tiltsuk be az eldobható műanyagokat!
Kiskereskedelem szabályozása	A kereskedőknek újrahasználatos csomagolásokban kéne árulnia a termékeket, hogy a fogyasztóknak ne kelljen megfizetnie az árát a felesleges csomagolásnak is a tényleges termék értékén túl. *	Az első lépés egy tiszta és zöld jövő felé az, ha kivevettük az egyszer használatos csomagolókat a boltokból!	A hétköznapi termékek csomagolása feleslegesen szennyezi a környezetet, ártatlan állatok pusztulásához vezet, és a mikroműanyag szennyezés még az emberi egészségre is káros hatással lehet. Ki kell vonni a forgalomból az egyszer használatos csomagolókat!	A szupermarketek súlyosan szennyezik a környezetet a termékeik eldobható műanyag csomagolásaival, amivel csak tovább ösztönzik a fogyasztást. Az ember és a természet számíton a nagy cégek profitja helyett. Véget kell venni az egyszer használatos műanyagok korának!
Szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztése	Megtérül, ha a kormány befektet az újrahasznosításba és az újbóli felhasználásba, mivel az ilyen intézkedések pörgetik a gazdaságot és új, zöld munkahelyeket teremtenek.	Azért kell befektetnünk az újrahasznosításba és újbóli felhasználásba, hogy biztosítsuk magunknak a tiszta környezetet és az unokáink számára az élhető jövőt!	Ha nem fejlesztjük az újrahasznosítást és az újbóli felhasználásra épülő rendszereket, akkor a műanyagszennyezéssel visszafordíthatatlan károkat fogunk okozni az ökoszisztémának, élehetlenné tesszük a lakókörnyezetünket és elszennyezzük a vízkészleteinket.	Ne engedjük, hogy a politikusok és gazdasági érdekcsoportok tovább késleltessék az átállást újrahasznosításra és újbóli felhasználásra épülő, körforgásos gazdaságra!

A különböző üzenettípusok közül az ártalomra fókuszáló és az életminőséghez kötődő érvelések voltak a legnépszerűbbek, ami összekapcsolható a mikroműanyagok káros hatásaival szembeni félelmekkel. Kimondottan népszerű volt az az ártalom keretezésű üzenet, miszerint „ha nem fejlesztjük az újrahasznosítást és az újbóli felhasználásra épülő rendszereket, akkor a műanyagszennyezéssel visszafordíthatatlan

károkat fogunk okozni az ökoszisztémának, élehetlenné tesszük a lakókörnyezetünket és elszennyezzük a vízkészleteinket”. A résztvevők fontosnak tartották saját életük tisztaságát, ezért is lehet hatásos az ártalmak hangsúlyozása. A kutatásunk résztvevői azt is megjegyezték, hogy szerintük az emberek arra reagálnak pozitívan, ami megmutatja, hogy a zöld átállás milyen (alapvetően nem gazda-

sági természetű) előnyökkel jár számukra. Ezt mutatja, hogy azok az üzenetek is népszerűek voltak, amelyek a műanyagok kivezetésével és az újrahasznosítással kapcsolatosan kiemelték, hogy „mindenkinek joga van a tiszta és egészséges környezethez”, valamint hogy ezzel biztosítjuk „magunknak a tiszta környezetet és az unokáink számára az élhető jövőt”. A szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztése témakörben Veszprémben kiemelték a jövő generációjáért vállalt felelősség szerepét, a csoport tagjai szerint „az unokáink tőlünk tanulnak” ebben a kérdésben is.

„Aggasztó, vannak már ilyen kimutatások, hogy az újszülött csecsemőkben már benne van [a mikroműanyag]. (Budapest)

„Lassan egy erdőbe se lehet elmenni úgy, hogy ne lepné azt is a szemét. (Veszprém)

Az elitellenes keretezés nem volt népszerű sem a műanyagtermelés, sem pedig a kiskereskedelem témakörében, ahol az üzenet a vállalatokat és a kereskedőket tette felelőssé a kialakult problémáért. Dunaújvárosban és Veszprémben a résztvevők ki is emelték, hogy szerintük „nem a szupermarket tehet a műanyagról, hanem aki gyártja”. Ebben a problémában tehát nem a kereskedelmi láncokat látják felelősnek, így nem is őket akarják büntetni.

„Egy vállalatnak pont az a feladata, hogy profitéhes legyen. Miért váránk el, hogy a Máltai Szeretetszolgálatként működjenek a gyárak? (Szeged)

A vállalatok felelősségét hangsúlyozó üzenetek – pl. „Rengeteg felesleges műanyagot termelnek a profitéhes vállalatok...”; „A szupermarketek súlyosan szennyeznek a környezetet...” – szintén negatív reakciókat váltottak ki. A résztvevők elutasították a cégek hibáztatását, mert szerintük azok pusztán a piaci logika által vezérelve működnek profitorientáltan, ezért olyan jogszabályi környezetet kell teremteni számukra, ahol megéri az újrahasznosításba fektetni. A szemétfeldolgozás témájában a politikusok és gazdasági érdekcsoportok szerepeltek az elitellenes üzenetben: „Ne engedjük, hogy a politikusok és gazdasági érdekcsoportok tovább késleltessék az átállást újrahasznosításra és újbóli felhasználásra épülő, körforgásos gazdaságra!” Ez valamivel pozitívabb fogadtatást váltott ki, vagyis a résztvevők inkább úgy vélték, hogy a probléma megoldása a szabályozásban rejlik, ezért több felelőssége van a politikusoknak.

Főbb tanulságok

- Az emberek érzik a műanyagszennyezés káros hatásait a bolygóra és saját lakókörnyezetükre nézve egyaránt. Leginkább a mikroműanyagtól félnek, amely minden csoportban spontán felmerült.

9. TÁBLÁZAT: AZ ÜZENETEK ÉRTÉKELÉSE A MŰANYAGSZENNYEZÉS TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés	Összesen
A műanyagtermelés és a termékek csomagolásának szabályozása	2	4	3	-1	8
Kiskereskedelem szabályozása	2	3	3	-2	6
Szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztése	0	4	5	2	11
Összesen	4	11	11	-1	25

A táblázat a hat fókuszcsoport által adott pontszámok összesítése. Mindegyik fókuszcsoportban +1-esnek értékeltük a többségében támogató véleményeket, -1-nek a többségében elutasító véleményeket és 0-nak a semleges véleményeket kiváltó vagy erősen megosztó üzeneteket.

- A PET-palack és a nejlonzacskó, valamint a termékek olykor felesleges becsomagolása a boltokban mindennapi életükben is érzékelt probléma. Éppen ezért támogatják a betétdíjas, illetve az újrahasznosítható és visszaváltható csomagolások szabványosítását, hogy a fogyasztónak is megérje a környezetbarát választás.
- Elutasítóak azonban a vállalatokra kivetett büntetőadóval, mert szerintük azt úgyis a fogyasztóra terhelnék rá. A csoportok szerint a cégeket inkább érdekeltté kell tenni a zöld átállásban, amit adókedvezményekkel és más gazdasági ösztönzőkkel lehetne elérni.
- Több csoportban is kiemelték a hulladékgazdálkodási rendszer hiányosságait. A résztvevők közül sokan úgy érezték, az emberek hajlandóak lennének a szelektív hulladékgyűjtésre, azonban az infrastruktúra sokszor korlátozza őket (nincs elég szelektív kuka, egybe öntik a szemetet, stb.). Többek szerint az információs kampányok is segítenék a tudatosabb életmódot.
- A vizsgált csoportok a gazdasági előnyökkel kapcsolatban szkeptikusak voltak. Szerintük zöld munkahelyek csak más munkahelyek megszűnésével keletkezhetnek, de az átállás következtében sem jönnek létre mindig zöld munkahelyek.

Zöld kommunikációs javaslatok

- A műanyagszennyezés témakörét az ártalmakra és az életminőségre fókuszáló üzenetekkel lehet a leghatásosabban átadni a magyar embereknek. A társadalmat nagyon is érdekli, hogy közvetlen környezetük mennyire érintett a műanyagszennyezés káros hatásaival kapcsolatban. Fogékonyabbak az olyan üzenetekre, melyek a mindennapi életükben megjelenő problémákat kötik össze a környezetszennyezéssel.
- Az elitellenes üzenetek csak a döntéshozókkal szemben működnek. A magyarok elnézőbbek a gazdasági szereplőkkel, nem tartják felelősnek őket a kialakult problémákért, valamint szerintük nem is tudnák befolyásolni a tevékenységüket. A politikai elitet számonkérő üzenetek valamivel hatékonyabbak, ám a résztvevők nagy része in-

kább passzív álláspontot képviselt az elitellenes üzenetekkel szemben.

- A magyaroknak kiemelten fontos, hogy milyen előnyeik származnak a zöld átállásból, akár egyéni, akár globális szinten. Az erre fókuszáló üzenetek hatásosabbak, mint a vádló, hibáztató kommunikáció.
- Az embereknek komoly igénye van információs kampányokra, melyek a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos tudnivalókat ismertetik.

4.3. Hogyan kommunikáljunk az épületek energiahatékonyságáról?

A probléma helyi érzékelése

A fókuszcsoportok résztvevőit az energiahatékonysági beruházásokról is kérdeztük. A beszélgetésekből kiderült, hogy a témához személyesen tudtak kapcsolódni az emberek, a csoportokban többen is megosztották saját történeteiket otthonukról. Sokan kiemelték az emelkedő energiaárakat, a megfelelő szigetelés szükségességét, illetve a passzív megoldások fontosságát az épületekben.

Magyarország jelentős része lakik társasházakban és panelházakban, ahol nehezebb pénzt és egészséget összehozni a felújításra.
(Veszprém)

A résztvevők azt is hangsúlyozták, hogy a vidéki és városi lakóingatlanok más-más problémákkal néznek szembe az energiahatékonyság terén. Az előregedő ingatlanok korszerűsítése minden régióban problémát jelent, ám a társasházaknál sokszor nehéz megfelelő támogatást szerezni egy beruházás megpályázásához a lakóktól, ezzel párhuzamosan viszont a közös költségek is emelkednek. Ugyanakkor voltak a kutatócsoportunknak olyan résztvevői is, akik elmondták, hogy az állam jelenleg is támogat felújítási programokat.

A középső lakásokban lakó idősebb emberek mindig leszavazzák ezeket a felújításokat, mert őket fűtik körbe, a szélső lakásokban pedig megfagynak.
(Miskolc)

” Két társasházban laktam, mindkettő le lett szigetelve és mindkettőhöz adtak állami támogatást.
(Veszprém) ”

A résztvevők többsége összekötötte az épületek energiahatékonyságának ügyét a klímaváltozással. A fővárosban azt is kiemelték, hogy egy régi építésű lakóingatlanok mennyivel nagyobb a károsanyag-kibocsátása, mint akár a dízellel működő autóknak az utakon. Sokan panaszkodtak az egekbe szökő energiaárakra, illetve kiemelték, hogy egy jól szigetelt ingatlannál jelentősen spórolhatnak a rezsi költségeken.

” Az épületek energiahatékonysága környezetvédelmi szempontból fontosabb, mint a közlekedés, hiszen ha 8 órát fűtünk, az sokkal környezetkárosítóbb, mintha egy órát utaznánk kocsival.
(Budapest) ”

” Hatalmas érvágás az embereknek, hogy az a piaci ár, ami a rezsiszökkentés óta gyűlt, most egyszerre hullik a fejünkre. Ráadásul emiatt nem is végezték el azokat a felújításokat, amivel lehetett volna rezsit spórolni.
(Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

A megoldási javaslatok értékelése

Az épületek energiahatékonyságával kapcsolatban két nagy témakörben soroltunk fel szakpolitikai javaslatokat a résztvevők számára: az egyes háztartások és vállalkozások pénzügyi támogatása az épületek energiahatékonyságának növelése érdekében (pl. energiatakarékos fűtési és hűtési rendszerek), illetve nagyszabású felújítási program indítása valamennyi épület számára.

Az első témakörben minden csoport támogatta a passzív megoldásokat ösztönző jogszabályok létrehozását (10. táblázat). A háztartások pénzügyi támogatása szintén népszerű javaslat volt, azonban a legtöbb csoportban nem támogatták az energia-pazarlóakra kiszabott büntetőadókat. A gázkazánok éves karbantartási ellenőrzésével kapcsolatban megoszlottak a vélemények. Szegeden támogatták az ellenőrzéseket, Veszprémben azonban már nem.

” Nemzetközi szabályozásra lenne szükség annak érdekében, hogy a vállalatokat rákényszerítsék az energiahatékony működésre az EU-n belül.
(Veszprém) ”

A nagyszabású felújítási program indításánál sokan utaltak a családi otthonteremtési kedvezményre (CSOK), illetve a panelprogramra, amelyek szerintük nem működnek megfelelően. Veszprémben és Dunaújvárosban a résztvevők megjegyezték, hogy már jelenleg is vannak ilyen jellegű felújítási programok, ezért nem látják szükségesnek az újabb bevezetését.

A résztvevők kiemelték az állami támogatás fontosságát, hiszen a régi építésű ingatlanokban általában a társadalom szegényebb rétegei laknak, akik nem engedhetik meg maguknak az önerőből építkezést. Szegeden megemlékeztek az önkormányzatok szerepét, azonban szerintük a kormány megszorításai miatt a helyi önkormányzatok nem rendelkeznek elegendő forrással a támogatáshoz.

” Be kéne újra indítani a panelprogramot és még a mostani [felújított paneleket] is tovább fejleszteni.
(Miskolc) ”

” Amióta kizsákmányolások vannak, azóta nincs pénze rá az önkormányzatoknak.
(Szeged) ”

” Miért mindig csak azokat támogatják, akiknek van 1-2-3 gyereke? Én már a 3 milliót sem tudom felvenni, mert a gyerekem Pesten tanul és oda van bejelentve, pedig napeletem akartunk telepíteni.
(Dunaújváros) ”

Veszprémben és Miskolcon megjegyezték, hogy az energiahatékony beruházásokhoz nehéz összegyűjteni a társasházak lakóinak támogatását, ezért szimpatikusnak találták, hogy az erre irányuló döntéseknél csökkentsék a szükséges szavazati arányt. Budapest külső kerületeiben, illetve Dunaújvárosban nem támogatták az energiahatékonysággal kapcsolatos információs központok létrehozását, míg Szegeden és Miskolcon szimpatizáltak a javaslattal.

10. TÁBLÁZAT: A SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK ÉRTÉKELÉSE AZ ÉPÜLETEK ENERGIAHATÉKONYSÁGÁNAK TÉMÁJÁBAN

	Az egyes háztartások és vállalkozások pénzügyi támogatása az épületek energiahatékonyságának növelése érdekében. (pl. energiatakarékos fűtési és hűtési rendszerek).	Nagyszabású felújítási program indítása valamennyi épület számára.
Budapest (belső) életkor és végzettség szintjén vegyes	Kiemelték a magas energiaárakat, azonban nem szeretik az államilag szabályozott rezsicsökkentést sem, inkább az energiahatékony beruházásokat támogatják (pl. szigetelés). A cégeknél támogatják a bírságok kivetését is, a háztartásoknál viszont nem.	Fontosnak tartják, hogy az állam támogassa az energiahatékony felújítási programokat, mert sokaknak önerőből nincs rá pénze.
Szeged életkor és végzettség szintjén vegyes	Passzív megoldásokat ösztönző jogszabályokat, illetve a kazánok éves karbantartását támogatják.	Jó ötletnek tartják, hogy csak zöld építési beruházásokat támogassanak, az információs központokat is támogatják.
Budapest (külső) középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	A passzív hűtési és fűtési rendszereket ösztönző jogszabályokat, valamint pénzügyi támogatást preferálnak.	Nagyon támogatják a felújítást, szerintük vissza kell hozni a panel programot. Az információs központok létrehozása szerintük „nem elég megfogható”.
Miskolc középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	Az energiahatékonysági beruházások előfinanszírozása a háztartások részére, és a passzív megoldások voltak a legnépszerűbb javaslatok. A büntetéseket azonban inkább elutasította a csoport.	Általánosan támogatják az átfogó energiahatékonysági programokat. Ezek közül a tömeges lakásfelújítási programokat, az információs központok létrehozását, a támogatott felújítások zöld feltételrendszerét és a társasházi szavazási szabályok megváltoztatását emelték ki.
Veszprém középkorú és idős (40 év feletti) konzervatívok	Általánosságban támogatták az összes energiahatékonysági intézkedést, különösen a háztartási beruházások előfinanszírozását, a szakértői segítséget a háztartásoknak, a passzív megoldásokat. A háztartások energetikai karbantartásának ellenőrzésével nem mindenki értett egyet.	A csoport nem mutatott kimagasló lelkesedést. Többen beszámoltak arról, hogy voltak állami támogatások a szigetelésre, ezért nem értették az újabb programok szükségességét. Kétségeket fogalmaztak meg azzal kapcsolatban, hogy miből lehetne a nagyszabású programokat finanszírozni. A csoport a háztartási megújuló erőforrásokkal szimpatizált. Sokan számoltak be arról, hogy nagyon nehéz a társasházakban a lakók támogatását megszerezni a felújításokra.
Dunaújváros középfokú végzettségű, középkorú és idős emberek (30 év felett)	Az energetikai beruházások előfinanszírozását, és a passzív megoldásokat egyértelműen támogatják. Az extra adókat nem támogatják, mert úgy gondolják, hogy áthárítják az emberekre ezeket a költségeket.	A nagyszabású felújítási programok nem jelentenek újdonságot, említették, hogy ilyenek jelenleg is vannak és voltak a múltban. Az információs központokat feleslegesnek tartják, mert minden információ elérhető (az interneten). Elhangzott, hogy nem járnak az emberek lakógyűlésekre, így is csak az érdekeltek szavaznak.

Megjegyzés: Az összes csoportban alsó-közép, vagy középosztályba tartozóknak sorolták magukat a résztvevők.

Kommunikációs keretozések értékelése

A többi fejezethez hasonlóan, az energiahatékonyság témakörében is az ártalom, a gazdasági előnyök, az elitellenesség, illetve az életminőség keretozésében fogalmaztunk meg üzeneteket a szakpolitikákhoz kapcsolódóan (11. táblázat).

A számszerű értékelésünk alapján (12. táblázat) az épületek energiahatékonyságának témakörében az életminőség hangsúlyozása bizonyult a leghatásosabb kommunikációs stratégiának, amely kiemeli a személyes élettér élhetőségét, illetve az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez való hozzájárulást. A valamennyi épület számára indítandó nagyszabású felújítási programok témakörében pedig az energiatakarékosságot állítottuk párhuzamba jövőnk megmentésével. Az embereknek tehát fontos saját környezetük épsége, továbbá szimpatikus nekik, hogy pusztán otthonaik megóvásával egy globális probléma ellen is tenni tudnak. Más témakörökhöz

hasonlóan több csoportban azt is kiemelték, hogy azok a leghatásosabb üzenetek, melyek az emberek egyéni hasznát hangsúlyozzák.

A gazdasági előnyöknél is szkeptikusak voltak a résztvevők azzal kapcsolatban, hogy a nagyszabású felújítási programok zöld munkahelyeket teremtenek. A beszélgetések során nem értették mire utal a „tartós rezsicsökkentés” kifejezés, több csoportban pedig kifejtették, hogy a rezsicsökkentés fogalma már túlságosan összeforrt a kormányzati kommunikációval. Az energiapazarlás kifejezést szintén nehezen tudták értelmezni, úgy fogalmaztak, hogy nem megfogható, hogy ki pazarolja az energiát.

*[A zöld munkahelyteremtés]
a szakképzett munkaerőt érinti,
mint például a villanyszerelőket.
Ők már most is jó helyzetben vannak.
(Budapest külváros és vonzáskörzet)*

11. TÁBLÁZAT: A FÓKUSZCSONPORTOKBAN TESZTELT ÜZENETEK AZ ÉPÜLETEK ENERGIAHATÉKONYSÁGÁNAK TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretozés	Életminőségi keretozés	Ártalom keretozés	Elitellenes keretozés
Az egyes háztartások és vállalkozások pénzügyi támogatása az épületek energiahatékonyságának növelése érdekében. (pl. energiatakarékos fűtési és hűtési rendszerek).	A jelenlegi energiaválság világossá tette, hogy az államilag szabályozott energiaárak gazdaságilag káros energiapazarláshoz vezethetnek. Az államilag támogatott energiahatékonysági beruházások jelentenek a tartós rezsicsökkentést.	Otthonaink szigetelésével hozzájárulhatunk az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez és ezzel a személyes életterünk is élhetőbbé válik.	Energia- és klímaválság van. Az energiatakarékosság még soha nem volt ilyen fontos, ezért mindenkit, aki még mindig pazarolja az energiát, meg kell büntetni.	A kormánynak köteleznie kellene az iparágakat, a vállalatokat és a gazdag embereket, hogy kezdjenek el befektetni az energiahatékonyságba. Ők pazarolják a legtöbb energiát, ezért nekik kellene először elkezdniük takarékoskodni vele.
Nagyszabású felújítási program indítása valamennyi épület számára.	A nagyszabású felújítási programok nemcsak a hétköznapi emberek és a közintézmények rezsicsámláit csökkentenék, hanem több ezer új, zöld munkahelyet is teremtenének!	A nagyszabású felújítási programok a legjobb módjai az energiatakarékosságnak és jövőnk megmentésének!	Fűtött lakásra mindenkinek szüksége van, de túlfűtött Földre nem. Épületeink megfelelő szigetelése nélkül a földi élet elviselhetlenné válik, hiszen így nemcsak otthonainkat fűtjük, hanem a bolygónkat is!	A kormány energiapolitikája kudarcot vallott, az emelkedő rezsiköltségek a hétköznapi embereket büntetik. Ha a hatalom valóban azt akarja, hogy az emberek energiát takarítsanak meg, akkor otthonaik szigetelésében, az ablakok és ajtók cseréjében kellene segítenie őket.

12. TÁBLÁZAT: AZ ÜZENETEK ÉRTÉKELÉSE AZ ÉPÜLETEK ENERGIAHATÉKONYSÁGÁNAK TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés	Összesen
Az egyes háztartások és vállalkozások pénzügyi támogatása az épületek energiahatékonyságának növelése érdekében.	3	4	-4	2	5
Nagyszabású felújítási program indítása valamennyi épület számára.	0	2	1	3	6
Összesen	3	6	-3	5	11

A táblázat a hat fókuszcsoport által adott pontszámok összesítése. Mindegyik fókuszcsoportban +1-esnek értékeltük a többségében támogató véleményeket, -1-nek a többségében elutasító véleményeket és 0-nak a semleges véleményeket kiváltó vagy erősen megosztó üzeneteket.

” Volt egy pár éve egy olyan klímakonferencia, ahova mindenki magánrepülővel ment és annyi volt a kibocsátásuk, mint fél Magyarországnak egy év alatt. (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Ha 20 fok fölé fűtöd a házat, az már energiapazarlás! [cinikus] (Dunaújváros) ”

Az ártalom hangsúlyozása az energiahatékonyság témakörében kifejezetten rosszul szerepelt, a résztvevőknek nem tetszett az alábbi üzenet: „Energia- és klímaválság van. Az energiatakarékosság még soha nem volt ilyen fontos, ezért mindenkit, aki még mindig pazarolja az energiát, meg kell büntetni.” A csoportok a legtöbb témakörben következetesen elutasították a büntetéseket, ezért nem meglepő, hogy az erről szóló üzenet negatív értékelést kapott. Az

energiapazarlás fogalmát sokan itt sem tartották megfoghatónak, míg mások kormányzati intézkedésekkel (pl. hőmérséklet maximalizálása közintézményekben) kötötték össze azt, és úgy érezték, személyes szabadságukat korlátozná egy ilyen kezdeményezés.

Az elitellenes keretezés az energiahatékonyság témakörében ambivalensnek bizonyult. Míg egyes csoportok fontosnak tartották, hogy a gazdag emberek igenis fizessenek többet, addig mások kifejezetten ellenségesnek tartották ezt a kommunikációs stratégiát. Veszprémben úgy érezték, hogy a hozzájuk hasonló hétköznapi emberek már most is spórolnak, ugyanakkor a felelősöknek inkább az ipart és cégeket tartják, mint az egyéneket, ugyanakkor elutasítók voltak a „gazdagellenes narratívával”. Szegeden, Budapesten és a budapesti agglomerációban szintén megosztó volt az elitellenes keretezés.

” Miért pont a gazdagok pazarolják a legtöbbet? Ez annyira buta. Tudok olyan gazdag embereket, akik normálisan élnek és tudok olyanokat, akik nem. (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Nekem ne mondja azt [egy politikus], hogy szellőztessen a nadrágjaimat, meg a bugyijaimat. Megnézném azt, hogy ő mosás helyett szellőzteti-e. (Veszprém) ”

” Nem arról van szó, hogy (...) az összes gazdag pazarol. De nyilvánvaló, hogy a kétszobás társasházi panelemben kevesebb áramot fogok fogyasztani, mint ő a kerti jacuzzijával. (Veszprém) ”

” Nem kell démonizálni a gazdag embereket! (Budapest) ”

” Az úszómedence tulajdonos tényleg fizessen magasabb rezsit! (Budapest) ”

” Nem stadion, hanem szigetelés kéne! (Budapest) ”

Főbb tanulságok

- Az épületek energiahatékonysága olyan téma, ami minden embert közelről érint, éppen ezért a legtöbben érdekeltek az erre irányuló szakpolitikai javaslatokban. Kutatásunk résztvevői fontosnak tartják a lakosság támogatását az energetikai beruházások terén. Azt is kiemelték, hogy a jelenlegi otthonteremtési és felújítási programok nem működnek megfelelően, vagy csak kevés információ elérhető róluk.
- Sokan támogatják a passzív megoldásokat ösztönző jogszabályokat, a büntetőadókat és bírságokat azonban erőteljesen ellenzik. Az energiapazarlás és a rezscsökkentés fogalmát összekötik a megszorító kormányzati intézkedésekkel, ami negatív attitűdöket váltott ki a csoportokban.
- A kutatásunk alapján a gazdasági elittel szemben rendkívül ambivalens a magyar társadalom. Vannak, akik úgy érzik, az átlagemberek helyett a gazdagoknak kellene többet fizetnie a közüzemi költségekből, míg mások szerint nem őket kéne vádolni a kialakult problémák miatt.

Zöld kommunikációs javaslatok

- Az épületek energiahatékonyságával kapcsolatban a leghatékonyabban az életminőség hangsúlyozásával lehet üzeneteket átadni. A magyarok érdekeltek saját környezetük biztonságában és tisztaságában, kifejezetten, ha azzal ők is jól járnak. Fontos megmutatni számukra, hogy ezzel nem csak pénzt takaríthatnak meg, hanem a bolygón is segítenek.
- A gazdasági elittel szembeni keretezés nem hatásos kommunikációs stratégia, mivel az emberek megosztottak abban, hogy kié a felelősség a kérdésben. Ehelyett inkább a döntéshozókat jogszabály változtatásra és támogatásra sürgető üzenetek lehetnek sikeresek.

- A felújítási programokat és energetikai beruházás támogatásokat egy széleskörű információs kampánnyal kellene megalapozni, amely azt is bemutatja, hogy milyen hátrányai vannak a már meglévő támogatási rendszernek.

4.4. Hogyan kommunikáljunk az ország energiamixéről?

A probléma helyi érzékelése

Utolsóként a magyarországi energiamix témakörét járták körül a fókuszcsoportok résztvevői. A beszélgetésekből kiderült, hogy az embereket legjobban az energiafüggőség aggasztja. A jelenség szerintük nem csak a fosszilis energiahordozók esetében, hanem a megújulóknál is problémát jelenthet. Kutatásunk több résztvevője szerint a szél-erőművek és napelemek betelepítésénél más országok technológiáját és eszközeit használnák fel, ami szintén függőséget alakítana ki. A fókuszcsoportokban ugyanakkor azt is problémának tartották, hogy nincs elég megújuló az energiamixben. Éppen ezért sokan a diverzifikálást és a zöld energiák erősítését szorgalmazták. Többen kiemelték a szél-erőművek és a napelemek hiányát az országban.

” Lehetnének szél-erőművek, ha a jelenlegi törvények nem akadályoznák. (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Itt Veszprémbe állandóan fúj a szél. Nem is értem, hogy miért nem lehetnének itt is szél-erőművek. Ausztriába megyünk, Bécs előtt nem is látunk mást, mint szél-erőmű szél-erőmű hátán. (Veszprém) ”

Az atomenergiával kapcsolatban az emberek sokkal inkább az orosz befolyástól félnek, mint az nukleáris technológia káros hatásaitól. Miskolcon és Budapesten a résztvevők megjegyezték, hogy szerintük

alapvetően nem az atomenergia káros, hanem a korszerűtlen orosz technológia, amely alapján a mátrai szénénerómű vagy a paksi atomerómű épül.

” Ez már olyan frusztráló, hogy Putyin lezárja a gázt, vagy nem zárja. De még Paks II is az oroszoktól jön. (Veszprém) ”

Budapesten és a főváros agglomerációjában a kormányt jelölték meg az energiafüggőség fő felelőseként, míg Szegeden a különböző nemzetközi nagyhatalmakat és az Európai Uniót, Miskolcon pedig a fosszilis iparágakat. A dunaújvárosiak szerint az emberek tehetnek a problémáról, a témában tehát nincs egyértelmű konszenzus. Miskolcon és Dunaújvárosban a résztvevők kiemelték, hogy globális összefogásra van szükség a probléma kezelésében, a fejlett országoknak pedig támogatniuk kell a fejlődő országok zöld átállását.

A megoldási javaslatok értékelése

Az energiafüggetlenség témakörében a csoportok mindegyike támogatta a zöld, megújuló energiaforrások bevezetését, illetve Magyarország energiamixének diverzifikálását (13. táblázat). Szegeden és Budapest külső kerületeiben azonban sokan kételkedtek a klímasemlegesség és a zöld átmenet megvalósíthatóságában. Többen úgy látják, hogy a jelenlegi politikai légkör és jogszabályi környezet nem alkalmas a változásra, míg mások a zöld átállás anyagi vonzaitól félnek. Dunaújvárosban kiemelték a családok anyagi támogatásának fontosságát a megújulókra való átállásban.

” Ehhez kéne valami állami támogatás, mert anyagilag a családok nem fogják ezt bírni. (Dunaújváros) ”

” Szuper lenne a klímacélok növelése, csak nem reális. (Budapest) ”

” A megújuló betelepítése hatalmas tőkét igényel, aminek a haszna szépen csordogál majd vissza, kérdés, hogy van-e rá pénz. (Szeged) ”

Szegeden a résztvevők összekötötték a fosszilis energiahordozókkal az energiafüggőséget: „amíg a fosszilis tüzelőanyagokra vagyunk ráállva, az importtól függünk, akkor lehetne hatásos, ha megújulókat is használnánk” (Szeged). Kiemelték viszont, hogy az átállást rövid időn belül nem lehet megvalósítani, mert „egyik napról a másikra nem tudjuk lekapcsolni a gázvezetékét” (Szeged). Az energiamix diverzifikálásához szerintük jelentős erőforrások és hosszú évek szükségesek. Szembetűnő, hogy a Mátrai Erómű bezárásával kapcsolatosan egyedül az eróműhöz közeli miskolci csoportban fogalmaztak meg ellenvetéseket – elsősorban azt hangsúlyozva, hogy az erómű sok embert foglalkoztat, akiket nem lenne könnyű átképezni.

” Milyen alapon vezetsz be mondjuk 26 fokot valahol? Nem mindegy, hogy egy kórházban vezetik be, vagy egy multinál, aki emiatt ki is vonulhat az országból. (Veszprém) ”

” Nem a bérletek árával van probléma, hanem magával a közlekedéssel. Ritkán járnak a járatok, megbízhatatlan, hogy valaki 10 perc helyett másfél óra alatt jut el oda, ahova akar. (Dunaújváros) ”

A második témakörben az emberek életmódjának változtatásával kapcsolatban olvastunk fel szakpolitikai megoldásokat. A csoportok mindegyike támogatta a tömegközlekedés fejlesztésére irányuló javaslatokat, kiemelten az olcsó, és mindenki számára elérhető tömegközlekedési bérleteket. Dunaújvárosban és Veszprémben a résztvevők kiemelték, hogy a közlekedés infrastruktúrája is javításra szorul, ugyanis a késések mindennaposak, sok helyre pedig nem is jár a busz, vagy csak ritkán. Sokan szívesen utaznának tömegközlekedéssel, de a jegyárak, a kényelem, valamint a gyorsaság miatt inkább autóba ülnek: „Ha 500 forint egy buszjegy és többen megyünk, akkor kocsiba ülök” (Veszprém).

A sebességkorlátozás és a fűtési hőfok maximalizálása bizonyult a legkevésbé népszerűbb javaslatnak. A fókuszcsoportok tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a magyarok nem támogatnak olyan megoldásokat, amelyek az egyéni komfortszint csökkenésével járnak.

13. TÁBLÁZAT: A SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK ÉRTÉKELÉSE AZ ORSZÁG ENERGIAMIXÉNEK TÉMÁJÁBAN

	Az energiafüggetlenség elérése, Magyarország klímacéljainak növelése, az energiamix átalakítása	Életmódunk változtatásával csökkentjük karbonlábnyomunkat.
Budapest (belső) életkor és végzettség szintjén vegyes	Problémának találják, hogy kevés a zöld, megújuló energia (pl. szélerőművek). Az orosz atomot nem támogatják, viszont a francia mintára épülő erőműveket igen. Attól is félnek, ha túlságosan megújulókra hagyatkozna az ország.	Alapvetően támogatják a szakpolitikai javaslatokat, a maximum hőmérsékleteket az épületekben azonban ellenzik.
Szeged életkor és végzettség szintjén vegyes	Alapvetően támogatóak a szakpolitikai javaslatokkal kapcsolatban, de nem igazán hisznek a változásban. Leginkább a zöldülés anyagi vonzataitól félnek.	Támogatják a közösségi közlekedés reformját.
Budapest (külső) középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	Kétkednek az energiafüggetlenség elérésében. Alapvetően támogatnák a megújulókat, de nem látják, hogy a jelenlegi gazdasági helyzet és a jogszabályi környezet ezt lehetővé tenné.	Szabályoznák a tömegközlekedést, olcsó bérleteket bevezetnének, azonban sebességhatárt nem. A fűtési hőfok maximalizálását szintén nem támogatják.
Miskolc középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	Általánosságban támogatóak a javaslatokkal szemben, ugyanakkor erős ellenérzéseket váltott ki a mátrai erőmű bezárásának javaslata. Ezzel kapcsolatosan hangsúlyozták, hogy az erőmű sok embert foglalkoztat.	Az olcsó tömegközlekedési bérlet a leginkább népszerű, a sebességkorlátozás a legkevésbé népszerű javaslat. Többen nem voltak biztosak benne, vagy nem gondolták, hogy a lassabb közlekedéssel kevesebb üzemanyagot használunk.
Veszprém középkorú és idős (40 év feletti) konzervatívok	Egyértelműen fontosnak tartják a függetlenedést. Az (orosz) földgázról való leszakadást és a megújuló energiaforrásokra való átállást.	Egyértelműen az olcsó tömegközlekedési bérletek jelentik a legnépszerűbb javaslatot. Hangsúlyozták, hogy jobb minőségű és gyakrabban járó buszokra lenne költség. Nem gondolják, hogy azok a megoldások lennének jók, amik az egyéni komfortszint csökkenésével járnak.
Dunaújváros középfokú végzettségű, középkorú és idős emberek (30 év feletti)	Leginkább a földgáz megújulókra való lecserélését támogatják, de nem tartják megvalósíthatónak.	A tömegközlekedés kérdésében involválódtak leginkább. Hangsúlyozták, hogy a tömegközlekedéssel az a probléma, hogy megbízhatatlan, ritkán jár, hosszú az út, öreg a géppark, kevés a sofőr. A pénzügyi ösztönzőket is támogatják. Az autópályák sebességkorlátozását elutasítják, komolytalannak tartják.

Megjegyzés: Az összes csoportban alsó-közép, vagy középosztályba tartozónak sorolták magukat a résztvevők.

Kommunikációs keretozések értékelése

Az energiamix témakörében szintén négy különböző keretozéssel fogalmaztuk meg üzeneteinket, két altémában: az energiafüggetlenséggel, illetve az életmódváltozással kapcsolatosan (14. táblázat).

Mindkét témakörben a gazdasági előnyök keretozése bizonyult a leghatásosabb kommunikációs stratégiának, amely a karbonlábnyom csökkentésével kapcsolatban így szól: „*néhány egyszerű életmódbeli változtatással nem csak a klímaváltozás elleni küzdelemhez tudunk hozzájárulni, de jelentős pénzt takarít-*

14. TÁBLÁZAT: A FÓKUSZCSOPORTOKBAN TESZTELT ÜZENETEK AZ ORSZÁG ENERGIAMIXÉNEK TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
Az energiafüggetlenség elérése, Magyarország klímacéljainak növelése, az energiamix átalakítása.	A drága és megbízhatatlan külföldi gáz helyett olcsó, megújuló, magyar energia kell! (Inkább legyen profitáló nap-elem a tetőnkön, minthogy fán és gázon égessük el a pénzünket!)	Az éghajlatváltozás elleni küzdelem kulcsfontosságú a biztonságos és zöld jövőnkhez, ezért minden erőfeszítést meg kell tennünk annak érdekében, hogy Magyarország CO ₂ -ki-bocsátása csökkenjen, kevesebb energiát használjunk, és növeljük a megújuló energiaforrások felhasználását.	Háború, energiaválság és klímaválság van. Amilyen gyorsan csak lehet, le kell cserélni a gázt, az olajat és a szén megújuló energiára, különben nem lesz elég energiánk és nem lesz elérhető bolygónk!	Az éghajlatváltozásért elsősorban a nagyvállalatok és a globális nagyhatalmak felelősek. Ugyanezek az érdekcsoportok akadályozzák a megújuló energiaforrásokra való átállást és az energiafelhasználás radikális csökkentését. Ez nem mehet így tovább, el kell kezdeniük felelősen működni, hogy az átlagembereknek jobb legyen!
Életmódunk változtatásával csökkentjük karbonlábnyomunkat.	Néhány egyszerű életmódbeli változtatással nem csak a klímaváltozás elleni küzdelemhez tudunk hozzájárulni, de jelentős pénzt takaríthatunk meg magunknak is!	A kevesebb energia felhasználása a legjobb módja annak, hogy megvédjük az éghajlatunkat, ezzel pedig gyermekeinket is védjük!	Ha mi, hétköznapi emberek nem csökkentjük energiafelhasználásunkat és szénlábnyomunkat, nagyon sötét jövő vár ránk.	Az olajvállalatok és tehetős emberek az éghajlatváltozás elsődleges felelősei. Profitot húznak a klímaválságból és ösztönzik az energiapazarlást, hogy még több pénzt szerezzenek. Itt az ideje, hogy megálljt parancsoljunk nekik, és rákényszerítsük őket a bolygó megmentésére!

15. TÁBLÁZAT: AZ ÜZENETEK ÉRTÉKELÉSE AZ ORSZÁG ENERGIAMIXÉNEK TÉMÁJÁBAN

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés	Összesen
Az energiafüggetlenség elérése, Magyarország klímacéljainak növelése, az energiamix átalakítása.	4	4	-1	0	7
Életmódunk változtatásával csökkentjük karbonlábnyomunkat.	5	1	-1	-2	3
Összesen	9	5	-2	-2	10

A táblázat a hat fókuszcsoporthoz adott pontszámok összesítése. Mindegyik fókuszcsoporthoz +1-esnek értékeltük a többségében támogató véleményeket, -1-nek a többségében elutasító véleményeket és 0-nak a semleges véleményeket kiváltó vagy erősen megosztó üzeneteket.

hatunk meg magunknak is!” A többi témával ellentétben az energiamix kérdésében az osztársadalmi gazdasági előnyök helyett az egyéni pénzmegtakarítást hangsúlyoztuk. A résztvevők körében ez a kommunikációs stratégia nemcsak megfoghatóbbnak, de hatásosabbnak is bizonyult. Az energiafüggetlenség témakörénél szintén az olcsó megújuló energiákat emeltük ki, illetve a fa és a gáz költségeit. Az üzenet népszerűsége ismét csak megerősítette, hogy a magyarok jól rezonálnak olyan megoldásokkal, amelyek a globális klímacélok elérése mellett az egyéni haszonhoz is hozzájárulnak.

”Nem a komfortfokozatot kell csökkenteni, hanem a technológiát kell fejleszteni.
(Veszprém)

” Szerintem továbbra is jobban hat az emberre a valamilyen rövidtávú előny.
(Miskolc)

Az életminőségi keretezés az energiafüggetlenségénél szintén népszerű volt a résztvevők körében, az életmódváltozás kérdésénél azonban már nem teljesített jól. Az előbbinél a biztonságos és zöld jövőt hangsúlyoztuk, az utóbbinál pedig a gyermekek jövőjét. Az emberek nem szeretik, ha megmondják nekik, mennyi energiát használhatnak fel, így a második üzenetet, amely erre irányult, személyes szabadságuk korlátozásaként fogták fel. Volt, ahol kiemelték, hogy a gyermekek jövője túl távoli cél, olyan üzenetek hatásosabbak, amik közvetlenül a jelenben érintik az embereket.

” Ez megint olyan, amire bólogatok, de én hogyan mentsem meg a jövőt?
(Szeged)

” A »gyermekeinket védjük« szlogentől már rosszul vagyok a népszavazás óta.
(Budapest)

Az ártalom és az elitellenes keretezés egyaránt rosszul teljesített az energiamix témakörében. Az előbbinél a háborút is magába foglaló üzenet kifejezetten negatív érzelmeket váltott ki az emberekből. Többen összekötötték a kormány kommunikációs szlogenjeivel, mások pedig megjegyezték, hogy a mostani háborúnak szerintük kevés köze van a jelenlegi ener-

giárhoz, az emelkedő rezsiköltségekért sokkal inkább a kormány politikája felelős.

” Akkor se volt háborús veszélyhelyzet, amikor Jugoszláviában egymást ölték az emberek. Tőlünk 30 kilométerre csapódtak be a bombák. (...) Valahol tőlünk 1800 kilométerre szórakoznak egymással valakik. Az energiaárakat nem ez növeli. Felteszi a tortára a habot, de az energiárak nagyon régóta nőnek.
(Szeged)

Az elitellenes keretezések elsősorban a vállalatokat és a globális gazdasági érdekcsoportokat tették felelőssé a kialakult problémákért, ám ezzel az emberek nem tudtak rezonálni. Többen úgy érezték, hogy az átlagembereknek nincs beleszólása abba, hogy egy cég hogyan működik. Szegeden a résztvevők az olajlobbit tartották felelősnek az energiafüggőségért, viszont nem érezték azt, hogy megálljt tudnának neki parancsolni. Dunaújvárosban viszont kiemelték, hogy „ha a vállalatokat ösztönöznék a változásra, akkor a kisember is hamarabb változna”.

” Mi, mint kis átlagemberek a globális nagyhatalmak életébe beleszólásunk semmi nincs.
(Szeged)

” Nyilván egy nagyvállalat egy nap alatt egy éves, vagy tíz éves kibocsátásomat fogja megtermelni.
(Budapest külváros és vonzáskörzet)

Főbb tanulságok

- A fókuszcsoporthoz résztvevőinek nagy többsége támogatja az energiamix diverzifikálását és a megújuló, zöld energiák elterjesztését. Szkeptikusak azonban a klímacélok növelésével és az átállás megvalósíthatóságával kapcsolatban, mert szerintük azok jelentős költségekkel járnának.
- A zöld átállás tekintetében sürgetik a családok anyagi támogatását, hogy ne a szegényebb rétegeknek kelljen megfizetni az ezzel járó költségeket.

- Egyedül a miskolci csoportban fogalmaztak meg ellenvetéseket a városhoz közeli Mátrai Erőmű bezárásával kapcsolatosan.
- A magyarok fontosnak tartják az energiafüggetlenség elérését, nem szeretnék kitenni az országot sem a fosszilis üzemanyag exportőröknek, sem pedig a külföldi napelem, vagy szélenergia vállalatoknak.
- Habár a résztvevők érzik az olajipar és a gazdasági érdekcsoportok felelősségét az energiafüggetlenség és a kibocsátás tekintetében, úgy vélik, az átlagemberek nem tudják befolyásolni a tevékenységüket.

Zöld kommunikációs javaslatok

- Ahogy a legtöbb általunk vizsgált témában, az energiamix tekintetében is a személyes előnyök-

re fókuszáló üzenetekkel rezonálnak leginkább az emberek. A pénzmegtakarítás a megújuló energiákkal, illetve a drága fa és a gáz párhuzamba állítása hatásos üzenetnek bizonyult.

- Fontos kihangsúlyozni az energiafüggetlenséggel járó előnyöket, valamint, hogy a megújuló energiára való áttéréssel csökkentjük kitettségünket a környező országok energiainportjának.
- Az emberek kételkednek a zöld átállás megvalósíthatóságában. Érdemes lehet erre irányuló üzenetekkel példázni, hogy a fosszilis energiák mennyivel többbe kerülnek a gazdaságnak, mint az átállás lakossági támogatása.
- Információs kampányokkal kellene növelni az emberek tudatosságát a megújuló energiákkal kapcsolatosan, valamint bemutatni a nukleáris és a fosszilis energiahordozók káros hatásait.

A ZÖLD KOMMUNIKÁCIÓS IRÁNYOK ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE

5. A zöld kommunikációs irányok átfogó értékelése

A hat fókuszcsoport által átbeszélte négy környezetvédelmi téma, tíz szakpolitikai irányvonal és negyven üzenet lehetőséget biztosított arra, hogy témákon átívelő, összehasonlító elemzést végezzünk. Ennek a célja, hogy általános tanulságokat fogalmazzunk meg a magyarországi zöld kommunikáció számára. A fejezetben az alábbi három kérdésre igyekszünk megalapozott válaszokat adni.

(1) *Miről érdemes kommunikálni, mik lehetnek a magyarországi zöld politikai és civil szervezetek kampányainak húzó témái?*

(2) *Hogyan érdemes kommunikálni, vagyis milyen kommunikációs keretkezések működhetnek általánosságban, különböző zöld problémák esetén, valamint különböző célcsoportok megszólítása során?*

(3) *Mik azok a konkrét üzenetek és hívószavak, amik jól működnek, és mik azok, amiket érdemes elkerülni a zöld kommunikáció során?*

5.1. Miről beszéljünk? Az egyes zöld szakpolitikai irányok megítélése

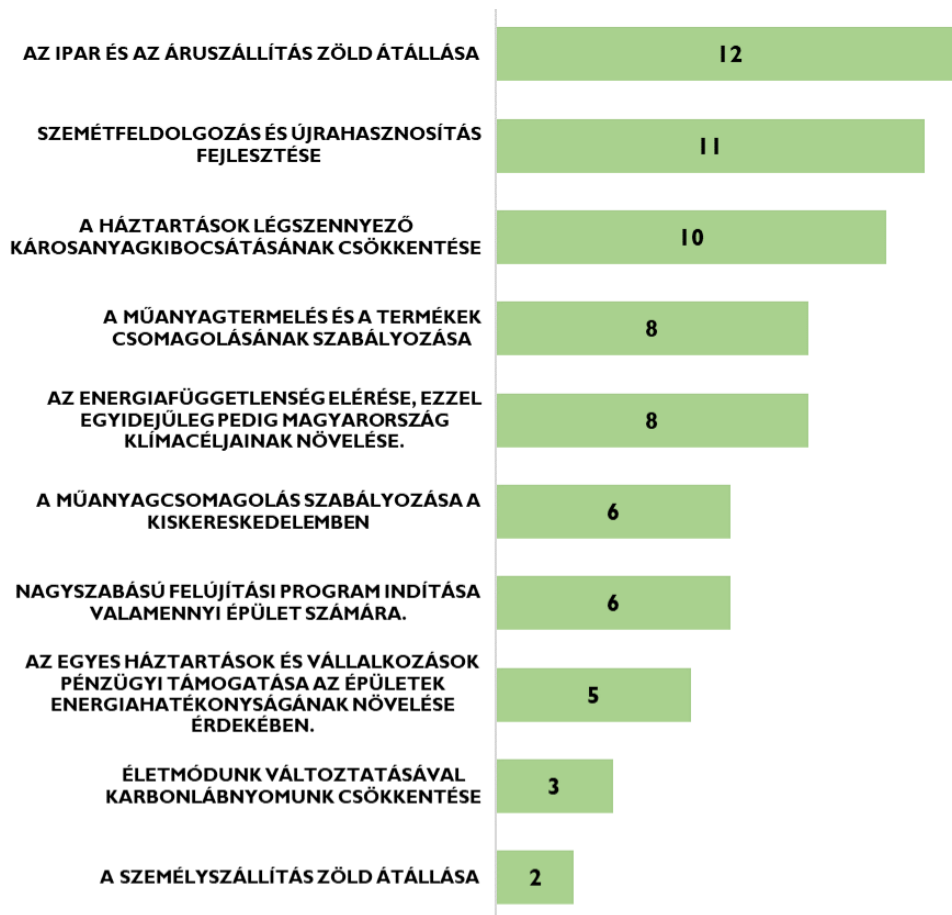
A különböző témákhoz tartozó szakpolitikák értékelésének közös pontja volt, hogy a kutatásunk résztvevőinek többsége inkább elutasította a negatív ösztönzőket, büntetéseket, ellenőrzéseket – függetlenül attól, hogy azok a lakosságot vagy az ipari szereplőket, kereskedőket érintik. Visszatérő vélemény volt, hogy a gazdasági szereplőket szankcionáló intézkedéseket végső soron a hétköznapi emberek fizetnék ki, mivel a büntetőadókat a vállalatok úgyis áthárítanák a fogyasztókra. A büntetésekkel szemben jobban támogatják a rendszerszintű változásokat, a szabályozás átalakítását, új technológiák alkalmazását, ugyanakkor sokan szkeptikusak azzal kapcsolatban, hogy ezek mennyire megvalósíthatóak. Bármilyen zöld intézkedésről beszélünk, ezek fogadtatásában meghatározó volt – különösen a kisebb városokban – az, hogy mennyire érzik ezáltal az egyének fenyegetve az egyéni egzisztenciájukat.

Ez nem csak a büntetések elutasításában tükröződik, de abban is, hogy sokan úgy érzik, hogy a hétköznapi emberek nem engedhetik meg maguknak a személyes felelősségvállalást (pl. elektromos autó vásárlását, napelemek telepítését). Ezzel van összefüggésben, hogy leginkább azokat a szakpolitikákat támogatják, amik az egyént, a „kisembereket” támogatják a zöld átállásban.

A tesztelt üzeneteink általunk kódolt értékelését aszerint is összegeztük, hogy melyik altémához tartozó szakpolitikai csomaghoz kapcsolódtak. Habár ez nem egy tökéletes mérőszáma annak, hogy melyik téma mozgatta meg a leginkább a résztvevőket, ezzel mégis képet kaphatunk arról, hogy melyik altéma esetén volt a legjobb és a legrosszabb a fogadtatása az összefoglaló jellegű kommunikációs paneljeinknek. Összességében a leginkább pozitív értékelése azoknak az üzeneteknek volt, amelyek az ipar és áruszállítás zöld átállásához, a szemétfeldolgozás és újrahasznosítás fejlesztéséhez, valamint a lakossági légszennyezés csökkentéséhez kapcsolódtak (1. ábra). Ezek voltak azok a témák, amiket illetően a kutatás résztvevői magukhoz közelinek érezték a problémákat és megvalósíthatónak, az egyén számára nem megterhelőnek és kifizetődőnek látták a megoldásokat. Vagyis kvalitatív módon is megerősítettük a korábbi kérdőíves közvéleménykutatások eredményeit, miszerint a légszennyezés és a műanyagszennyezés dominálja a magyarok környezetvédelemmel kapcsolatos aggodalmait. Ezekkel a problémákkal kapcsolatosan fontos, specifikus félelmekre világított rá a kutatásunk: a résztvevőket különösen aggasztotta a mikroműanyagok egészségkárosító hatása, valamint a szmog általános és különösen a gyermekek egészségére gyakorolt hatása.

Egyértelműen látszik, hogy a legkevésbé azok az üzenetek működtek, amik az életmód megváltoztatását népszerűsítették a karbonlábnyomunk csökkentése érdekében, valamint a személyi közlekedés zöld átállását célozták. Ezek voltak azok az üzene-

1. ÁBRA: AZ EGYES SZAKPOLITIKAI TÉMÁKKAL KAPCSOLATOS ÜZENETEK ÉRTÉKELÉSE (KÓDOLT PONTSZÁMOK ÖSSZESÍTÉSE)

Megjegyzés: Az ábra a hat fókuszcsoporthoz az egyes szakpolitikai témákban különböző keretességekkel megfogalmazott üzenetekre adott pontszámok összesítése. Mindegyik fókuszcsoporthoz +1-esnek értékeltük a többségében támogató véleményeket, -1-nek a többségében elutasító véleményeket és 0-nak a semleges véleményeket kiváltó vagy erősen megosztó üzeneteket.

tek, amikkel kapcsolatosan a résztvevők a leginkább a személyes életmódjukat és anyagi helyzetüket veszélyeztetve érezték. Visszatérő vélemény volt, hogy az egyének saját károsanyag-kibocsátása minimális, eltörpül a nagy szereplők mellett, így nem érzik miért nekik kéne felelősséget vállalniuk. A hagyományos autók lecserélése ellen az is visszatérő érv volt, hogy az elektromos járművek drágák, veszélyesek, nincs felkészülve az infrastruktúra, és valójában nem is biztos, hogy kevésbé szennyezőek. Egyéb közlekedési módoktól is sokan elzárkóztak, többször elhangzott, hogy nem praktikus és ritkán jár a tömegközlekedés, továbbá, hogy veszélyes a városi biciklizés. Vagyis az egyéni felelősségváll

alás hangsúlyozása és a közlekedés zöldítése nem húzótemák, az „autósellenesnek” látott politikák nem népszerűek.

5.2. Hogyan beszéljünk? A kommunikációs keretességek megítélése

A kutatásunkban lefolytatott hat fókuszcsoporthoz beszélgetés mindegyikében 40 különböző üzenetet értékelték a válaszadók. Ezeket az üzeneteket különböző zöld szakpolitikákról fogalmaztuk meg négy különféle keretességgel. Mivel 10-10 üzenetet fogalmaztuk meg mindegyik keretességgel, ezért össze tudtuk hasonlítani, hogy mik voltak a legnépszerűbb

16. TÁBLÁZAT: A KOMMUNIKÁCIÓS KERETEK ÉRTÉKELÉSE AZ EGYES ZÖLD TÉMÁKON BELÜL

		Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
Átlagpontok	Légszennyezés	0,3	3,3	2,7	1,7
	Műanyagszennyezés	1,3	3,7	3,7	-0,3
	Az épületek energiahatékonysága	1,5	3,0	-1,5	2,5
	Energiamix	4,5	2,5	-1,0	-0,5
	Összes pont	17	32	14	8

Megjegyzés: A táblázat a hat fókuszcsoporthoz tartozó egyes témakörökben az egyes keretkezésekkel megfogalmazott üzenetekre adott összpontszámok átlagolása, valamint az egyes keretekhez tartozó üzenetekre adott pontok összegzése. Mindegyik fókuszcsoporthoz +1-esnek értékeltük a többségében támogató véleményeket, -1-nek a többségében elutasító véleményeket és 0-nak a semleges véleményeket kiváltó vagy erősen megosztó üzeneteket.

keretek általánosságban és az egyes témákban belül (16. táblázat). A lenti táblázatban összesítettük az egyes keretekhez tartozó üzenetek általunk kódolt, számszerű értékelésének összegét, valamint átlagoltuk ezeket a pontszámokat az egyes átfogó témák esetén⁵.

Egyértelműen látszik, hogy az életminőség keretezésű üzenetek általánosságban kiemelkedően népszerűek voltak. Ezek voltak azok a szlogenek és érvek, amik az egyes környezetvédelmi problémák megoldásának fontosságát a személyes egészséggel, a tiszta környezettel és az elérhető jövő biztosításával kötötték össze. Ez a keretezés szinte az összes témakörben kiemelkedően jól működött a többi kerethez képest – egyedül az energiamix témájában volt hatékonyabb a gazdasági keretezés. Kiemelkedően népszerűnek mutatkozott az alábbi üzenet: „A tiszta levegő és az egészséges élet fontosabb a rövidtávú gazdasági előnyöknél” (hatból öt csoport pozitívan értékelt). Az életminőséget, elérhető jövőt hangsúlyozó üzeneteknek a széles körű elfogadottsága azzal magyarázható, hogy vélhetően sokan találkoztak már ezzel a típusú kommunikációval. Az életminőség keretezésű kijelentésekre gyakran olyan általános igazságként tekintettek a beszélgetések résztvevői, amit „mindenki tud”, ebből adódóan kevesen vitatták annak valóságtartalmát. Az általános pozitív értékelés mellett ugyan-

akkor több kritikát is megfogalmaztak az életminőségre fókuszáló üzenetekről. Többen „langyosnak” és „megfoghatatlannak” érezték ezeket az üzeneteket és hiányolták a megoldásokra vonatkozó konkrétumokat. Elhangzott az is, hogy a távoli jövő megmentése nem elég motiváló és érdemes lenne közelebb hozni ezeket az üzeneteket az emberekhez, azt hangsúlyozva, hogy már a jelenben is meg tapasztalhatjuk a pozitív hatásait a környezetvédelemnek. Ezzel a kritikával nem mindenki értett egyet – voltak, akiket éppen a következő generációk („az unokáink”) irányába mutatott felelősség gondolata fogott meg.

” Őszintén, most a jövőt magunknak építjük? Én már elmúltam 60 éves, nekem csont mindegy, mi lesz az elkövetkezendő 10 évben, ha megérem. (...) Az az 50 év a lényeg, hogy mekkora változást fog hozni, hogy az unokám, dédunokám majd azt tudja mondani, hogy »hú, de jó, arany élet!«
(Budapest)

” Egy közelebbi célt jobban tudja az ember értékelni, mint majd az unokám jövőjét. Az azért egy kicsit megfoghatatlanabb. De amit a saját bőrömmön fogok érezni tíz év múlva, az azért jobban inspirál.
(Szeged)

” Az életminőség mindenkit jobban érdekel, mint hogy mi lesz a gazdasággal 30 év múlva... (Budapest) ”

A zöld intézkedések gazdasági előnyeit hangsúlyozó üzenetek már jobban megosztották a kutatás résztvevőit. A légszennyezettség témakörében volt a legrosszabb a megítélése ezeknek az üzeneteknek, míg Magyarország energiamixének témájában működtek legjobban a gazdasági előnyöket kiemelő kommunikációs panelek. Abban a legtöbb csoportban egyetértettek, hogy legkönnyebben a gazdasági előnyökkel lehet megfogni az embereket, ugyanakkor sok ilyen üzenetet nem tartották hihetőnek. Sokan szkeptikusak voltak azzal kapcsolatosan, hogy lendületet tud-e adni a gazdaságnak és képes lenne új munkahelyeket teremteni a zöld átállás. Ezt mutatja, hogy (hatból négy csoportban) nem értettek egyet azzal az üzenettel, ami szerint „a zöld átállás után a közlekedés nem csak tisztább, de olcsóbb is lenne”. Ugyanakkor az energiafüggetlenség elérése, az egyéni karbonlábnyom csökkentése és a háztartások fűtésének korszerűsítése esetében hatékonyan bizonyult a gazdasági keretezés. Vagyis elhitték az emberek, hogy ezek a zöld intézkedések anyagilag is megtérülnek az egyén és az ország számára. Különösen népszerű volt az az üzenet (hatból öt csoportban támogatták), ami szerint „néhány egyszerű életmódbeli változtatással nem csak a klímaváltozás elleni küzdelemhez tudunk hozzájárulni, de jelentős pénzt takaríthatunk meg magunknak is!”

” Az ipari forradalomra gondolva, akkor is vesztek el munkahelyek. Lehet, hogy a zöld átállás teremtene újakat, de az nem holnap lenne. (Miskolc) ”

” Mindig úgy értik meg az emberek az üzenetet, hogy neki ne kerüljön sokba, és járjon jól vele. (Dunaújváros) ”

” Erről a munkahelyteremtés üzenetről le lehetne már szállni, mert rohadt sok van itt Budapesten! (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Az az olcsó [energia], amit mi állítunk elő, azt nem kell megvenni. (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Amikor elindult a panelprogram, akkor azért teremtett munkahelyeket. (Dunaújváros) ”

Az ártalmakat hangsúlyozó üzenetek valamivel kevésbé működtek, mint a gazdasági előnyökre vonatkozó érvek. Az épületek energiahatékonysága, valamint az ország energiamixének témájában semleges vagy negatív volt a megítélése az ártalmakat hangsúlyozó üzeneteknek. A résztvevők felesleges riogatásnak tartották azt, amikor az energetikai intézkedések szükségességét a háborúval, energiaválsággal és klímaválsággal indokoltuk. Hatékonyan bizonyult viszont a légszennyezettség és különösen a műanyagszennyezés témájában az ártalmak hangsúlyozása. Különösen tetszett a résztvevőknek (hatból öt csoportnak) két kommunikációs panel: az a szlogen, ami a lakossági légszennyezéssel kapcsolatosan azt állította, hogy „az ilyen szennyezett levegő olyan, mint a cigarettafüst a passzív dohányosoknak!”, valamint az az üzenet, ami a műanyagok újrahasznosítását azzal indokolta, hogy anélkül „visszafordíthatatlan károkat fogunk okozni az ökoszisztémának, élethetlenné tesszük a lakókörnyezetünket és elszennyezzük a vízkészleteinket”. Kivételt a személyszállítás átállása jelentett: ezzel kapcsolatosan nem működött az ártalom keretezés, mivel az emberek az egészségkárosító szmogot gyakran függetlenítik az autós közlekedéstől.

” Az a baj, hogy a háború szót nagyon rosszul használják a magyar politikában. Háború Brüsszel ellen, a migránsok ellen, mindenki ellen háborúzni kell. Miközben a háború nem azt jelenti, hanem hogy gyilkolják egymást az emberek. (Szeged) ”

” Vannak ilyen nagyon sokkoló filmek, például állatkínzásról. Amikor az ember lát valami konkrétat, ami nem százmillió mérföldre történt, hanem valami magyarországi vállalatnál, akkor szokott elgondolkozni... (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Ez egy tök jó uszító üzenet, a magyar társadalom többsége erre ugora. (Budapest külváros és vonzáskörzet) ”

” Annyira szeretném, ha nem állnánk végre háborúba senkivel! (Szeged) ”

” Nem mindegy, hogy a sikeres vállalkozó Józsiról beszélünk az utca végén, vagy a szaúdi királyról. (Veszprém) ”

” Az embereket elég jól fel lehet lázítani, ha káros anyagokat bocsát ki egy cég. (Veszprém) ”

” Aki rengeteget tanult, rengeteget dolgozott, legyen már gazdag, ha kidolgozta a belét! (Szeged) ”

” Profitéhes? Úristen! Melyik vállalkozás az, aki jótékonyaságból tevékenykedik? (Budapest) ”

Az elitellenes kommunikáció bizonyult a zöld üzenetek legkevésbé hatásos keretezésének. Ezekről az üzenetekről sokan úgy gondolták, hogy a felelősséget hátrító, feleslegesen feszültségkeltő uszításra építenek. A kutatás résztvevői gyakran a kormányzati kommunikációban megjelenő panelekre asszociáltak az elitellenes keretezésű zöld üzeneteket hallva. Fontos eredménye a kutatásnak, hogy körvonalazódott, hogy milyen képe van a résztvevőknek különböző elitcsoportokról. Sokan belátták, hogy vannak szennyező nagyvállalatok, ugyanakkor gyakran felmerült, hogy nem a gazdasági szereplők, hanem a szabályozók a felelősek. A műanyagszennyezésen és klímaválságon nyeresztkedő „profitéhes vállalatok” narratívája egyértelműen rossznak bizonyult. Ezzel kapcsolatosan többen kiemelték, hogy a profit nem egy rossz dolog, hanem természetes velejárója a piaci versenynek. A gazdagok felelőségét hangsúlyozó üzeneteket és a „gazdagelleneséget” szintén elutasították a fókuszcsoportokban. A politikusok felelőségére vonatkozó üzenetek valamennyire jobban működtek. Az épületek energiahatékonyságával kapcsolatosan és a légszennyezés témájában mutattak korlátozott sikereket az elitellenes üzenetek. A fókuszcsoportok felében fogadták pozitívan azt a kommunikációs panelt, ami szerint „a kormány energiapolitikája kudarcot vallott, az emelkedő rezsiköltségek a hétköznapi embereket büntetik.” Szintén a csoportok felében értettek egyet azzal, hogy „a levegőt szennyező iparágak velünk, hétköznapi emberek egészségével finanszírozzák a profitjukat”. A legnépszerűbb elitellenes üzenet az alábbi volt (6-ból 5 csoportban támogatták): „A közlekedés kizöldítése egyszerű lenne, ha a politikusok, nagyvállalatok és a kiváltságos emberek (autósok városi terepjárókkal) is kivennék ebből a részüket!”

A különböző keretezésű üzenetek megítélését a csoportok szerint is aggregáltuk (17. táblázat), így fényt tudunk arra deríteni, hogy voltak-e különbségek voltak a földrajzi és szociodemográfiai szempontok alapján különböző csoportok között. Egyértelműen látszik, hogy a legnagyobb különbségek az elitellenes üzenetek megítélésében mutatkoztak. Két nagyvárosi csoportban (Szeged és Budapest agglomeráció) jellemzően elutasították az elitellenes üzeneteket. Ezzel szemben két kisvárosi, idősebb korosztályok tagjait magába foglaló csoportban (Veszprém és Dunaújváros) többnyire nyitottak voltak az elitellenes keretezésre a kutatásunk résztvevői. A gazdasági előnyökről szóló üzenetek inkább a nagyvárosi csoportokban, míg az ártalom keretezésű panelek inkább a kisebb városokban megrendezett beszélgetéseken működtek jobban. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy ezeknél a keretknél kisebbek voltak a csoportok közötti különbségek, mint az elitellenes üzenetek esetén. Az életminőség keretezés fogadtatása szőrt a legkevésbé a csoportok között és ez volt az egyetlen kommunikációs stílus, amit az összes csoportban inkább pozitívan értékelték.

Habár a résztvevőket nem kérdeztük a pártpreferenciájukról, a veszprémi beszélgetésbe olyan résztvevőket választottunk, akik magukat konzervatívként jellemezték. Ez a csoport (középkorú és idős, kisvárosi konzervatívok) több szempontból is egyedi mintát mutatott. Ebben a csoportban volt a leginkább domináns az a vélemény, hogy tüzes, határozott üzenetekre van szükség. Ezt tükrözi az is, hogy a veszprémi csoportban teljesítettek a legrosszabbul a gazdasági előnyökről szóló üzenetek, és itt fogadták a leginkább pozitívan az ártalmakat hangsúlyozó üzeneteket.

17. TÁBLÁZAT: A KOMMUNIKÁCIÓS KERETEZÉSEK ÉRTÉKELÉSE AZ EGYES FÓKUSZCSOPORTOKON BELÜL

	Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
Budapest belváros életkor és végzettség szintjén vegyes	3	4	0	1
Szeged életkor és végzettség szintjén vegyes	3	7	2	-4
Budapest agglomeráció középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	7	7	1	-2
Miskolc középfokú végzettségű fiatalok (40 év alatt)	2	6	3	2
Veszprém középkorú és idős (40 év feletti) konzervatívok	-1	3	5	6
Dunaújváros középfokú végzettségű, középkorú és idős emberek (30 év felett)	3	5	3	5
Szórás	2,56	1,63	1,75	3,88
Összes pont	17	32	14	8

Megjegyzés: A táblázat a hat fókuszcsoport által az egyes keretezésekkel megfogalmazott üzenetekre adott pontszámok összesítése. A táblázatban a fókuszcsoportonkénti összesítés, az összesített pontszámok szórása és az egyes keretek teljes összesítése szerepel. Mindegyik fókuszcsoportban +1-esnek értékeltük a többségében támogató véleményeket, -1-nek a többségében elutasító véleményeket és 0-nak a semleges véleményeket kiváltó vagy erősen megosztó üzeneteket. Az összes csoportban alsó-közép, vagy középosztályba tartozónak sorolták magukat a résztvevők.

A fókuszcsoportokon letesztelt 40 üzenet közül ki-gyűjtöttük a legnépszerűbb (18. táblázat) és a legin-kább elutasított (19. táblázat) kommunikációs pane-leket. A népszerű üzenetek esetén több gyakori szó is pozitív hangnemre utal (tisztta, megújuló, egész-séges) és visszatérő elem a klímaváltozás/éghajlat-változás. Ez lényegében azt tükrözi, hogy a legtöbb népszerű üzenet az életminőség keretezésre épül. A népszerűtlen üzenetek esetén a leginkább szem-beötlő minta, hogy nagyon gyakori az energia szó és azoknak különböző formái (energiapazarlás, ener-giaválság, energiafelhasználás), valamint visszatérő elemként jelennek meg a fosszilis energiahordozók (szén, gáz).

A népszerűtlen üzenetek közül három ártalom kere-tezésű, ezek a háborúra, energia- és klímaválságra hívták fel a figyelmet. Az elitellenes üzenetek közül négynek volt inkább negatív a megítélése. Ezeket az üzeneteket összekötötte, hogy valamilyen formában a vállalatok felelősségét hangsúlyozták (a műanyag-szennyezésért és klímaváltozásért). A népszerű üzenetek keretek közötti eloszlása egyenletesebb volt, mindegyik keretezéssel tudtunk olyan üzenete-ket megfogalmazni, ami a csoportok többségében elnyerte az emberek tetszését.

18. TÁBLÁZAT: A LEGNÉPSZERŰBB ÜZENETEK

Gazdasági előnyök keretezés	Életminőségi keretezés
<ul style="list-style-type: none"> • Néhány egyszerű életmódbeli változtatással nemcsak a klímaváltozás elleni küzdelemhez tudunk hozzájárulni, de jelentős pénzt takaríthatunk meg magunknak is! (5 pont) • A háztartások fűtésének a korszerűsítése (energiahatékony fűtési rendszerek, megújuló erőforrások, pl. napelemek telepítése) csökkentik a rezsiköltséget és új munkahelyeket teremtenek! (4 pont) • A drága és megbízhatatlan külföldi gáz helyett olcsó, megújuló, magyar energia kell! (4 pont) • A jelenlegi energiaválság világossá tette, hogy az államilag szabályozott energiaárak gazdaságilag káros energia-pazarláshoz vezethetnek. Az államilag támogatott energiahatékonysági beruházások jelentenek a tartós rezsicsökkentést. (3 pont) 	<ul style="list-style-type: none"> • A tiszta levegő és az egészséges élet fontosabb a rövidtávú gazdasági előnyöknél. (5 pont) • A fűtésrendszerek korszerűsítésével az egész közösségnek segíteni lehetne, mivel fel tudnánk számolni a háztartások okozta légszennyezettséget és mérsékelni tudnánk a klímaváltozás hatásait is! (4 pont) • Mindenkinek joga van a tiszta és egészséges környezethez! Ehhez fontos lépés, hogy kivezzük az egyszer használatos műanyagokat a gazdaságból és újrahasznosítható, újra használható csomagolásokat használjunk! (4 pont) • Azért kell befektetnünk az újrahasznosításba és újbóli felhasználásba, hogy biztosítsuk magunknak a tiszta környezetet és az unokáink számára az elérhető jövőt! (4 pont) • Otthonaink szigetelésével hozzájárulhatunk az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez és ezzel a személyes életterünk is élhetőbbé válik. (4 pont) • Az éghajlatváltozás elleni küzdelem kulcsfontosságú a biztonságos és zöld jövőnké, ezért minden erőfeszítést meg kell tennünk annak érdekében, hogy Magyarország CO₂-kibocsátása csökkenjen, kevesebb energiát használjunk, és növeljük a megújuló energiaforrások felhasználását. (4 pont) • Az első lépés egy tiszta és zöld jövő felé az, ha kivezetjük az egyszer használatos csomagolásokat a boltokból! (3 pont)
Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
<ul style="list-style-type: none"> • Akik szénnel, nedves fával, szeméttel fűtenek, nemcsak a saját, de mások egészségének is ártanak. Az ilyen szennyezett levegő olyan, mint a cigarettafüst a passzív dohányosoknak! (5 pont) • Ha nem fejlesztjük az újrahasznosítást és az újbóli felhasználásra épülő rendszereket, akkor a műanyagszennyezéssel visszafordíthatatlan károkat fogunk okozni az ökoszisztémának, élethetlenné tesszük a lakókörnyezetünket és elszennyezzük a vízkészleteinket. (5 pont) • Ne engedjük, hogy a szennyező erőművek és az áruszállítás megbetegítsék a gyerekeinket. Az ő egészségükre a szennyező levegő ugyanis még veszélyesebb, mint a felnőttkére! (3 pont) • Megfulladunk a műanyagszemétben. Mi is és a környezetünk is. Itt az ideje véget vetni az egyszer használatos műanyagok gyártásának! (3 pont) • A hétköznapi termékek csomagolása feleslegesen szennyezi a környezetet, ártatlan állatok pusztulásához vezet, és a mikroműanyag szennyezés még az emberi egészségre is káros hatással lehet. Ki kell vonni a forgalomból az egyszer használatos csomagolásokat! (3 pont) 	<ul style="list-style-type: none"> • A közlekedés kizöldítése egyszerű lenne, ha a politikusok, nagyvállalatok és a kiváltságos emberek (autósok városi terepjárókkal) is kivennék ebből a részüket! (5 pont) • A levegőt szennyező iparágak velünk, a hétköznapi emberek egészségével finanszírozzák a profitjukat. Ez nem igazságos, ennek véget kell vetni! (3 pont) • A kormány energiapolitikája kudarcot vallott, az emelkedő rezsiköltségek a hétköznapi embereket büntetik. Ha a hatalom valóban azt akarja, hogy az emberek energiát takarítsanak meg, akkor otthonaik szigetelésében, az ablakok és ajtók cseréjében kellene segítenie őket. (3 pont)

19. TÁBLÁZAT: A LEGINKÁBB ELUTASÍTOTT ÜZENETEK

Gazdasági előnyök keretezés	Ártalom keretezés	Elitellenes keretezés
<ul style="list-style-type: none"> Az olaj egyre drágább lesz, ezért van szükségünk a közlekedés zöld átalakítására. A zöld átállás után a közlekedés nemcsak tisztább, de olcsóbb is lenne! (-4 pont) 	<ul style="list-style-type: none"> Háború és energiaválság van. Amilyen gyorsan csak lehet, le kell cserélni a gázt, az olajat és a szenet megújuló energiára, különben nem lesz elég vagy nem lesz megfizethető energiánk és veszélyeztetjük a jövőnket! (-1 pont) Ha mi, hétköznapi emberek nem csökkentjük energiafelhasználásunkat és szénlábnyomunkat, nagyon sötét jövő vár ránk. (-1 pont) Energia- és klímaválság van. Az energiatakarékosság még soha nem volt ilyen fontos, ezért mindenkit, aki még mindig pazarolja az energiát, meg kell büntetni. (-4 pont) 	<ul style="list-style-type: none"> Rengeteg felesleges műanyagot termelnek a profitéhes vállalatok, miközben újrahasználatos csomagolást is használhatnának. Állítsuk meg őket és tiltsuk be az eldobható műanyagokat! (-1 pont) A szupermarketek súlyosan szennyezik a környezetet a termékeik eldobható műanyag csomagolásaival, amivel csak tovább ösztönzik a fogyasztást. Az ember és a természet számítson a nagy cégek profitja helyett. Véget kell venni az egyszer használatos műanyagok korának! (-2 pont) Az olajvállalatok és tehetős emberek az éghajlatváltozás elsődleges felelősei. Profitot húznak a klímaválságból és ösztönzik az energiapazarlást, hogy még több pénzt szerezzenek. Itt az ideje, hogy megálljt parancsoljunk nekik, és rákényszerítsük őket a bolygó megmentésére! (-2 pont) Az energiacégek és a nagyhatalmak megakadályozták a magyar háztartások fűtésének korszerűsítését, azért hogy eladhassák nekünk a gázt és a szenet. Harcolnunk kell a fosszilis lobb ellen! (-3 pont)

KONKLÚZIÓ ÉS ÁLTALÁNOS ZÖLD KOMMUNIKÁCIÓS JAVASLATOK

6. Konklúzió és általános zöld kommunikációs javaslatok

A kutatás módszere és céljai

Kutatásunkban négy, Magyarországon kiemelt fontosságú környezetvédelmi témát vizsgáltunk részletesen. Ezek a légszennyezettség, a műanyagszennyezés, az épületek energiahatékonysága, valamint Magyarország energiamixe voltak. A kutatásunk megalapozása céljából először részletes elemzést végeztünk a fenti témákról. Bemutattuk az egyes problémák globális, európai és magyarországi helyzetét, az európai és magyar jogi környezetet, és ezek alapján általános irányelveket és specifikus szakpolitikai javaslatokat fogalmaztunk meg. Ezek a javaslatok szolgáltak alapul a kvalitatív módszerrel készült, fókuszcsoporthoz tartozó kutatásunknak.

Kutatásunknak az volt a célja, hogy feltérképezzük, hogy milyen a hétköznapi embereknek az általunk vizsgált zöld problémákról kialakult percepciója. Ezen túl teszteltük azt is, hogy milyen fogadtatása van a zöld szakpolitikai javaslatoknak, és a különböző kommunikációs keretizésekkel megfogalmazott üzeneteknek. A kutatásunkban négy átfogó témáján belül összesen tíz altémával, valamint negyven különböző üzenettel kapcsolatosan fogalmaztak meg véleményt a fókuszcsoporthoz tartozók résztvevői. Mindegyik szakpolitikai javaslatcsomaggal kapcsolatosan négy különböző kommunikációs keretizéssel fogalmaztunk meg üzeneteket. Ezek a keretek a zöld intézkedések gazdasági előnyeit, az életminőségre és élhető jövőre gyakorolt pozitív hatásait, valamint a környezetszennyezés és klímaváltozás által okozott ártalmakat, illetve az elitek felelősségét hangsúlyozták.

Hat fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés valósult meg a Závecz Research segítségével 2022. október 3–7. között, öt magyarországi városban (Budapest belváros, valamint külvárosok és agglomeráció, Szeged, Miskolc, Veszprém, Dunaújváros). A kutatásunkba olyan embereket vontunk be, akik potenciális támogatói lehetnek zöld ügyeknek, ugyanakkor a demográfiai profiljuk és gazdasági helyzetük alapján

vélhetően nem tartoznak a zöld mozgalmak keménymagjához. A beszélgetések tanulságai alapján az alábbiakban azt mutatjuk be, hogy a jövőbeli magyarországi zöld kampányok során kiknek, miről és hogyan érdemes beszélni, amennyiben a cél a zöld célkitűzések társadalmi bázisának növelése.

Miről beszéljünk?

- A zöld kommunikációnak elsősorban azokat a szakpolitikákat könnyű népszerűsíteni, amik az egyéneket készítik fel a zöld átállásra. Ugyanakkor kontraproduktívnak mutatkozik a különböző negatív ösztönzők, büntetések hangsúlyozása – függetlenül attól, hogy az iparra, vagy a fogyasztókra vonatkozik.
- A magyarok érdekeltek saját környezetük biztonságában és tisztaságában, kifejezetten, ha azzal ők is jól járnak. A zöld üzenetek kommunikációjában éppen ezért érdemes kihangsúlyozni a rövidtávú, egyéni érdekeket is, melyek összeköthők a klímaválság elleni globális küzdelemmel.
- A zöld kommunikációnak húzótemái lehetnek az ipar és a háztartások okozta légszennyezettség, valamint a szemétfeldolgozás, újrahasznosítás fejlesztésére vonatkozó szakpolitikák. Ezekkel kapcsolatosan érdemes hangsúlyozni az egészségmegőrzés fontosságát.
- Érdemes az egyén felelősségére fókuszáló, valamint „autósellenesnek” tekinthető politikák hangsúlyozását kerülni a zöld kommunikációban.
- Több témában is felmerült a széleskörű információs kampányokra való igény. Az emberek kevésbé tájékozottak, vagy félreinformáltak egyes zöld szakpolitikákkal kapcsolatban. Az elektromobilitás, autók fogyasztása, szelektív hulladékgyűjtés, a zöld felújítási programok, illetve nukleáris és a fosszilis energiahordozók ká-

ros hatásait bemutató edukációs anyagok növelnék a témák iránti érdeklődést és elköteleződést a magyar társadalomban.

Hogyan beszéljünk?

- A jövőbeli zöld kampányokban érdemes elsősorban az életminőség keretezésű üzenetek kidolgozása. Ugyanakkor fontos az élhető jövő és a bolygó megmentése mellett a közeljövőre vonatkozó, elérhető célokat és konkrét megoldásokat megfogalmazni.
- A már az energiaválság alatt készült kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy a zöld intézkedések közül az energetikai témájú szakpolitikák esetén működik a gazdasági előnyökre építő kommunikáció. Az általános, „új, zöld munkahelyek” viszont sokak számára nehezen értelmezhető üzenet Magyarországon, míg másoknak ez egyenesen csupán egy üres ígéret.
- Az ártalmak hangsúlyozásának fontos szerepe lehet a zöld kommunikációban, azonban fontos, hogy a kommunikáció olyan veszélyekre mutasson rá, amelyek az embereket közvetlenül érintik (pl. légszennyezés, műanyagszennyezés). A hosszútávú és absztrakt veszélyek képe (klímaválság, „sötét jövő”) kevésbé hatékony kommunikációs eszközök.
- A zöld üzenetek elitellenes keretezése működik a legkevésbé, különösen ha sematikus negatív leírást alkotnak a nagyvállalatokról és gazdag emberekről, vagy egyszerűen az elit elleni harcra szólítanak fel. A politikusok és szabályozók felelősségét hangsúlyozó üzenetek, valamint azok az állítások működnek jobban, amik valamilyen pozitív változás lehetőségét hordozzák. Valójában nem elitellenes, hanem az elit felelősségét és a „hétköznapi emberek” igényeit hangsúlyozó üzenetekre van szüksége a zöld kommunikációnak.
- Az energiaválságról nehéz jól kommunikálni, az energiapazarlás, energiafelhasználás, szén, olaj szavaknak inkább negatív konnotációja van. A zöld átállással kapcsolatosan inkább a pozitív, jövőbe mutató üzeneteket működnek, míg rossz-

szul fogadják az emberek a negatív, felelősöket kereső kijelentéseket. Vagyis érdemes a megújuló, tiszta energia fontosságát és előnyeit hangsúlyozni a fosszilis lobbival szemben, a szén- és gázfelhasználás hibáztatása helyett.

Földrajzi és demográfiai mintázatok

- Habár a kutatásunk kvalitatív természete miatt a szakpolitikák és az üzenetek megítélésének szociodemográfiai és politikai meghatározóiról egyértelmű megállapításokat nem tudunk tenni, az eredmények alapján a következő feltételezéseket fogalmazhatjuk meg. Az életminőség és az élhető jövő hangsúlyozása tűnik a legkevésbé megosztó, széles társadalmi körben elfogadható kommunikációnak. Vagyis ezeket az üzeneteket mindegyik célcsoportban érdemes kommunikálni.
- Az elemzésünk alapján az elitellenes üzenetekre jobban reagálnak a kisebb városokban élő, idősebb korosztályok. A gazdasági előnyök kiemelése a nagyvárosokban, míg az ártalmak hangsúlyozása a kis- és középvárosokban működhet jobban.
- A fókuszcsoportos beszélgetések alapján a helyi környezetszennyezés ritkán tudatosul az emberekben. Szegeden és Miskolcon légszennyezettségi mérések szerint **kifejezetten rossz a levegő minősége**, ezek a csoportok mégsem voltak jobban involválva a légszennyezettség témájába. Vagyis érdemes jövőbeli kampányoknak jobban tudatosítani a környezetszennyezés helyi helyzetét.
- A környezetszennyezés (légszennyezés, mikro-műanyag-szennyezettség) okozta egészségügyi ártalmakra elsősorban a kutatásunk idősebb résztvevőit, valamint a gyereket nevelő családok emberek voltak receptívek. Kiemelt volt a légszennyezettség hatásaival kapcsolatos érzékenység Dunaújvárosban, ahol fókuszcsoport résztvevői közül a Vasmű felelősségét sokan említették és a problémával kapcsolatosan rákos megbetegedésekről, sokan a gyerekeik légúti betegségeiről (asztma, krupp) számoltak be.

- Ennek ellentmond, hogy Dunaújvárosban és Miskolcon (vagyis a két kis iparvárosban) az emberek „beárazzák” a légszennyezettséget. Vagyis ezekben a városokban ezt sokan olyan költségnek tekintik, amit el kell viselni a gazdasági fejlődésért, foglalkoztatásért cserébe. Szembetűnő, hogy a Mátrai Erőmű bezárásá-

val kapcsolatosan egyedül az erőműhöz közeli miskolci csoportban fogalmaztak meg ellenvetéseket. Ez alapján érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni a megvalósítható és hiteles megoldások kidolgozására, amik a zöld átállás során eltűnő iparágak dolgozói számára nyújtanak új lehetőséget.

MELLÉKLET

7. Melléklet

Részletes kutatási célkitűzések és empirikus stratégia

(1) Hogyan látják a magyarok a környezetvédelem helyzetét általában és a vizsgált zöld témákhoz kapcsolódóan?

Az volt a célunk, hogy feltárjuk, hogy azok a magyarok, akik potenciálisan a zöld kommunikációs kampányok célcsoportjába tartoznak, hogyan látják a műanyag hulladék, a légszennyezés, az energiahatékonyság és az energiamix problémáit Magyarországon. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a csoport tagjai hogyan értékelik az adott probléma helyzetét a régiójukban és az országban, továbbá hogyan oldanák meg ezeket a problémákat. A válaszokat kétféleképpen mértük: (1) a válaszadóknak a zöld problémák helyzetéről alkotott megítélésének összegzésével; (2) annak vizsgálatával, hogy mely témák váltanak ki erős érzelmek és vélemények kialakulását, és ezekből a beszélgetésekből gyűjtöttünk idézeteket. Az is érdekelt bennünket, hogy a válaszadók fel tudnak-e idézni az általunk előzetesen azonosított helyi problémák közül valamit, és hogy megítélésük rávilágíthatnak-e további helyi problémákra, amelyek esetleg kívül esnek a zöld szervezetek és szakértők fókuszán.

(2) Mely zöld politikák iránt a legnyitottabbak és legkevésbé nyitottak a magyarok?

A kutatás célok között szerepelt az is, hogy feltárjuk, hogyan reagálnak az emberek a szakértők és a nem kormányzati szervezetek által javasolt szakpolitikai javaslatokra. A javaslatok hosszú listáját választottuk ki, és 10 altémába soroltuk őket (lásd az 1. táblázatot). Az adott altémához tartozó javaslatokat együtt mutattuk be a csoportoknak, és megkérdeztük a résztvevőket, hogy mely szakpolitikákról tudnak visszaemlékezni és véleményt alkotni. A válaszadókat arról is megkérdeztük, hogy mely szak-

politikák tetszettek a legjobban és melyek a legkevésbé. A résztvevőknek az egyes szakpolitikai csomagokra adott reakcióiról fókuszcsoportonként külön-külön írtunk összefoglalót. Idézeteket is gyűjtöttünk a résztvevők reakcióiból – olyan kijelentéseket, amelyek jól rezonáltak a szakpolitikák általános értékelésével, illetve a viták mindkét oldalának érveit és váratlan meglátásokat.

(3) Milyen kommunikációs stratégiák a leghatékonyabbak Magyarországon a zöld javaslatok népszerűsítésére?

A szakpolitikai csomagok alapján 40 üzenetet fogalmaztunk meg (4 különböző üzenetet a kutatásunk mind a 10 altémájához), amelyeket a fókuszcsoportokkal teszteltünk. Az adott üzenetek értékelésének kódolására egyszerű számszerű rendszert dolgoztunk ki. A kódolást két elemző végezte, akik egymás értékelését kölcsönösen ellenőrizték. Valamennyi kommunikációs keret a következő rendszer szerint kapott egy pontszámot minden egyes fókuszcsoport esetében.

- -1: A többség által elutasított
- 0: Semleges reakció vagy „túl szoros eredmény”
- 1: A többség által támogatott

Elsősorban azokat az üzeneteket értékeltük 0 ponttal, amelyek az adott fókuszcsoport túlnyomó többségében nem váltottak ki érdemi reakciót. Néhány esetben az üzenet fogadtatását akkor is 0-ra kódoltuk, ha „túl szoros eredmény” volt, vagyis a pozitív és negatív reakciók egyensúlyban voltak. Bár elismerjük a fókuszcsoportos beszélgetések számszerűsítésének korlátait, úgy véljük, hogy a hat fókuszcsoportunk értékeléséhez strukturált elemzési stratégiát kell alkalmazni. A kvantitatív megközelítés és a kvalitatív elemzés együttes alkalmazása lehetővé tette számunkra, hogy jobban megértsük a kutatásunkban tesztelt 40 üzenet fogadtatását.

VÉGJEGYZETEK

Végjegyzetek

- 1 Foundation for European Progressive Studies (2022) 'Talking Green in Europe, Lessons on re-framing the public debate on the climate crisis' (https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2022/06/Final_Talking_Green_in_Europe_compressed.pdf)
- 2 Hvg360 (2021) 'Párthovatartozástól függetlenül zöld jövőt kívánnak a magyarok, de nem teljesen ugyanolyan' 24 November (https://hvg.hu/360/20211124_Zoldpolitika_Mit_kivan_a_magyar_nemzet)
- 3 Ronald Inglehart megkülönböztette a túlélési értékeket (anyagi és fizikai biztonság, fiziológiai szükségletek) és az önkifejezési értékeket (nem fiziológiai szükségletek, életelégedettség, erkölcsi értékek). Bár vannak párhuzamok, a mi megkülönböztetésünk a kézzelfogható és szimbolikus értékek között nem azonos Inglehart túlélési és önkifejezési felosztásával. Inglehart kimutatta, hogy a környezetvédelem személyes támogatása az önkifejezési értékek fontos eleme. Mind a négy kommunikációs keretünk célja a zöld politikák támogatásának növelése, ezért lehetne úgy érvelni, hogy a túlélés vs. önkifejezés megkülönböztetés nem releváns. Tisztában vagyunk ezzel a lehetséges kritikával, de továbbra is feltételezzük, hogy sok ember számára a környezetvédelem nem feltétlenül posztmaterialis vagy önkifejezési kérdés, és materialista vagy „túlélési” gondolkodásmóddal is megközelíthető.
Inglehart, R. (2007) „Postmaterialist Values and the Shift from Survival to Self-Expression Values” in R. J. Dalton and H-D. Klingemann (eds), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (Oxford: Oxford University Press), pp 1-21.
- 4 IQAir, World's most polluted cities (historical data 2017-2021) (<https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities?continent=59a-f92ac3e70001c1bd78e52&country=SJ6zbgtkwZkerfEpa&state=&sort=-rank&page=1&perPage=50&cities=>)
- 5 Az átlag kiszámítására azért volt szükség, mivel a légszennyezettség és műanyagszennyezés témában 3-3 üzenet tartozott mindegyik keretezéshez, míg az épületek energiahatékonysága, valamint az energiamix témákban 2-2 üzenetet fogalmaztunk meg az egyes keretezésekhez.

BIBLIOGRÁFIA, SZERZŐK, SZERVEZETEK

Bibliográfia

Kutatásunk megalapozásához az alábbi forrásokat használtuk fel:

Buildings Performance Institute Europe (BPIE) (2022) Putting a stop to energy waste: How building insulation can reduce Fossil fuel imports and boost EU energy security (https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2022/05/Putting-a-stop-to-energy-waste_Final.pdf)

Central Statistical Office (KSH) (2022) Légszennyező anyagok és üvegházhatású gázok kibocsátása https://www.ksh.hu/stadat_files/kor/hu/kor0017.html

Dimmelmeier, A. (2022) Talking Green in Europe, Lessons on re-framing the public debate on the climate crisis. Policy Brief. Foundation for European Progressive Studies (https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2022/06/Final_Talking_Green_in_Europe_compressed.pdf)

Hungarian Energy Efficiency Institute (2021) Hazai felújítási hullám tanulmány (https://mehi.hu/wp-content/uploads/2021/03/mehi_hazai_felujitasi_hullam_tanulmany_2021_v3_0.pdf)

Ember (2022) Europe Uneven progress towards clean electricity (<https://ember-climate.org/countries-and-regions/regions/europe/>)

European Commission (2017) Good practice in energy efficiency: For a sustainable, safer and more competitive Europe (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/54b16aac-2982-11e7-ab65-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-67528950>)

European Commission (2018) Energy performance of buildings directive (https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/energy-performance-buildings-directive_en)

European Commission (2021) European Green Deal (https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-green-deal/2030-climate-target-plan_en)

European Commission (2022) REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3131)

European Environment Agency (EEA) (2018) Air quality in Europe – 12/2018 report (<https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2018>)

European Environment Agency (EEA) (2019) Air quality in Europe – 10/2019 report, (<https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2019>)

European Environment Agency (EEA) (2019) Emissions of air pollutants from transport, indicator assessment (<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/transport-emissions-of-air-pollutants-8/transport-emissions-of-air-pollutants-8>)

European Environment Agency (EEA) (2021) European Air Quality Index (<https://www.eea.europa.eu/themes/air>)

European Environment Agency (EEA) (2022) Emissions from road traffic and domestic heating behind breaches of EU air quality standards across Europe (<https://www.eea.europa.eu/highlights/emissions-from-road-traffic-and>)

European Environment Agency (EEA) (2022) Emissions from road traffic and domestic heating behind breaches of EU air quality standards across Europe (<https://www.eea.europa.eu/highlights/emissions-from-road-traffic-and>)

European Environment Agency (EEA) (2022) Emissions of the main air pollutants in Europe (<https://www.eea.europa.eu/ims/emissions-of-the-main-air>)

European Environment Agency (EEA) (2022) Total greenhouse gas emission trends and projections in Europe (<https://www.eea.europa.eu/ims/total-greenhouse-gas-emission-trends>)

European Parliament (2018) 'A műanyag hulladék mennyisége és újrahasznosítása az EU-ban (infografika)', 19 December (<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/priorities/harc-a-muanyag-szemet-ellen/20181212STO21610/a-muanyag-hulladek-mennyisege-es-ujrahasznositasa-az-eu-ban-infografika>)

European Parliament (2021) Climate action in Hungary: Latest state of play ([https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2021\)698060](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)698060))

European Parliament (2022) Green Deal: key to a climate-neutral and sustainable EU (<https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/priorities/climate-change/20200618STO81513/green-deal-key-to-a-climate-neutral-and-sustainable-eu>)

European Recycling Industries Confederation (EuRIC AISBL) Plastic Recycling Factsheet (https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/euric_-_plastic_recycling_fact_sheet.pdf)

Eurostat, the Statistical office of the European Union (2020) Where does our energy come from? (<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html>)

Eurostat, the Statistical office of the European Union (2021) EU recycled 41% of plastic packaging waste in 2019 (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20211027-2>)

Eurostat, the Statistical office of the European Union (2022) CO₂ emissions from energy use up by more than 6% in 2021 (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220624-1>)

Eurostat, the Statistical office of the European Union (2022) Electricity production, consumption and market overview (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Electricity_production,_consumption_and_market_overview#Electricity_generation)

duction,_consumption_and_market_overview#Electricity_generation)

Eurostat, the Statistical office of the European Union (2022) Energy statistics – an overview ([https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview#Energy_intensity%20EU%20in%202020%20reveals%20three%20dominant%20categories:%20transport%20\(28.4%20%\),%20households%20\(28.0%20%\),%20and%20industry%20\(26.1%20\)%20\(Figure%2010\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_-_an_overview#Energy_intensity%20EU%20in%202020%20reveals%20three%20dominant%20categories:%20transport%20(28.4%20%),%20households%20(28.0%20%),%20and%20industry%20(26.1%20)%20(Figure%2010)))

Eurostat, the Statistical office of the European Union (2022) Greenhouse gas emissions by source sector (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_air_gge/default/table?lang=en)

Federation for European Progressive Studies (2022) Talking Green in Europe, Lessons on re-framing the public debate on the climate crisis (https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2022/06/Final_Talking_Green_in_Europe_compressed.pdf)

FGSZ Natural Gas Transport Ltd. (<https://fgsz.hu/a-foldgazrol/a-foldgaz-szerepe/statisztikai-adatok>)

Greendex (2019) 'Nagyon kevés PET-palackot hasznosítunk újra, miközben egyre többet használunk' (<https://greendex.hu/nagyon-keves-pet-palackot-hasznositunk-ujra-mikozben-egyre-tobbet-hasznalunk/>)

Greendex (2021) 'A Greenpeace akciójából úgy tűnik, a dunai műanyagszennyezés jelentős részben a Coca-Colától származik' (<https://greendex.hu/a-greenpeace-akciojabol-ugy-tunik-a-dunai-muanyagszenyyez-es-jelentos-reszben-a-coca-colatol-szarmazik/>)

Greenpeace Hungary (2020) 'Legalább egymilliárd PET-palack megy a szemétkosárba évente: kötelező újratöltést' (<https://www.greenpeace.org/hungary/sajtokozlemeny/7444/legalabb-egymilliard-pet-palack-megy-a-szemetbe-evente-kotelezo-ujratoltest-kovetel-a-greenpeace/>)

Greenpeace Hungary (2022) 'FRISS ADATOK: Orosz energiatülszórás helyett függetlenséget, megújulókat, és energiahatékonyságot akarnak a magyarok' (<https://www.greenpeace.org/hungary/sajtokozle>

meny/9602/friss-adatok-orosz-energiafuggoseghelyett-fuggetlenseget-megujulokat-es-energiahatekonysagot-akarnak-a-magyarok/)

Hungarian Central Statistical Office on the emissions of air pollutants and greenhouse gases (https://www.ksh.hu/stadat_files/kor/hu/kor0017.html)

Hungarian Central Statistical Office on the Hungary's energy import dependence (<https://www.ksh.hu/sdg/3-35-sdg-7.html>)

Hungarian Energy and Public Utility Regulatory Office (MEKH) (2021) Yearly Report (http://mekh.hu/download/d/ca/11000/vill_eves_2021.pdf)

Hungarian Government (2021) 'Elkezdődött a mátrai erőmű átalakítása, a munkahelyek nincsenek veszélyben' (<https://kormany.hu/hirek/elkezdodott-a-matrai-eromu-atalakitasa-a-munkahelyek-nincsenek-veszelyben>)

Hungarian Ministry of Agriculture (2020) National Air Pollution Reduction Programme (<https://kormany.hu/dokumentumtar/orszagos-levegoterheles-csokkentesi-program>)

Hungarian Ministry of Innovations and Technology (ITM) (2020) National Energy and Climate Strategy (https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-01/hu_final_necp_main_hu_0.pdf)

Hungarian Ministry of Innovations and Technology (ITM) (2021) Long-Term Renewal Strategy Directive (https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-07/hu_2020_ltrs_0.pdf)

Hungarian Ministry of Innovations and Technology (ITM) (2021) National Waste Management Plan 2021-2027 (<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/9/92/921/921c2f798773d4336ee3f45884a662d3018bb3d7.pdf>)

HVG (2022) 'EU-csúcs – Orbán Viktor elutasította az ukrán elnök követeléseit fegyverek küldéséről és az orosz energiahordozók betiltásáról' (https://hvg.hu/vilag/20220325_EUcsucs_Orban_Zelenszkij_fegyverszallitas_szankciok_haboru)

Hvg360 (2021) 'Párthovatartozástól függetlenül zöld jövőt kívánnak a magyarok, de nem teljesen ugyanolyan' (https://hvg.hu/360/20211124_Zoldpolitika_Mit_kivan_a_magyar_nemzet)

Ian Tiseo (2020) Distribution of plastic waste generation in Europe in 2018, by sector, Statista (<https://www.statista.com/statistics/986584/distribution-of-plastic-waste-collected-in-europe/>)

Index (2020) 'Palkovics: 2025-től földgáz alapú lesz a Mátrai Erőmű' (https://index.hu/gazdasag/2020/02/19/matrai_eromu_palkovics_bejelenette_foldgaz_alapu/)

Index (2021) 'A Tisza mikroműanyag-szennyezettége már a Gangeszén is túltesz' (<https://index.hu/belfold/2021/12/06/tisza-muanyag-szennyeztes-folyo-termeszetvedelem/>)

Inglehart, R. (2007) "Postmaterialist Values and the Shift from Survival to Self-Expression Values" in R. J. Dalton and H-D. Kliegermann (eds), The Oxford Handbook of Political Behavior (Oxford: Oxford University Press), pp 1-21.

International Energy Agency (IEA) (2021) 'Energy Efficiency 2021' (<https://iea.blob.core.windows.net/assets/9c30109f-38a7-4a0b-b159-47f00d65e5be/EnergyEfficiency2021.pdf>)

International Energy Agency (IEA) (2021) Global Energy Review: CO₂ Emissions in 2021 Global emissions rebound sharply to highest ever level (<https://iea.blob.core.windows.net/assets/c3086240-732b-4f6a-89d7-db01be018f5e/GlobalEnergyReview-CO2Emissionsin2021.pdf>)

International Energy Agency (IEA) (2021) World Energy Outlook 2021 (<https://iea.blob.core.windows.net/assets/4ed140c1-c3f3-4fd9-acae-789a4e14a23c/WorldEnergyOutlook2021.pdf>)

International Energy Agency (IEA) (2022) A 10-Point Plan to Reduce the European Unions Reliance on Russian Natural Gas (<https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas>)

International Energy Agency (IEA) (2022) Accelerating energy efficiency: What governments can do now to deliver energy savings (<https://www.iea.org/commentaries/accelerating-energy-efficiency-what-governments-can-do-now-to-deliver-energy-savings>)

International Energy Agency (IEA) (2022) Hungary 2022 Energy Policy Review, (<https://iea.blob.core.windows.net/assets/9f137e48-13e4-4aab-b13a-dc-c90adf7e38/Hungary2022.pdf>)

IQAir, Worlds most polluted cities (historical data 2017-2021) (<https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities?continent=59af92ac3e70001c1bd78e52&country=SJ6zbgtkwZkerfEpa&state=&sort=-rank&page=1&perPage=50&cities=>)

Jason Wilcox, James Mackenzie (2021) What we waste, ReLoop, (<https://www.reloopplatform.org/wp-content/uploads/2021/04/What-We-Waste-ReLoop-Report-April-2021-1.pdf>)

Lim, XiaoZhi (2021) 'Microplastics are everywhere – but are they harmful?', Nature.com, 04 May United Nations (2022) Renewables: Cheapest form of power (<https://www.un.org/en/climatechange/renewables-cheapest-form-power>) (<https://www.nature.com/articles/d41586-021-01143-3#ref-CR2>)

Másfélők (2022) 'Egy Kádár-kocka is lehet fenntartható és egy új építésű társasház szennyező. Anyagválasztás, felújítás és beépített kibocsátások' (<https://masfeloek.hu/2022/03/15/kadar-kocka-is-lehet-fenntarthato-uj-epitesu-tarsashaz-szennezo-anyagvalasztas-felujitas-beepitett-kibocsatasok/>)

MVM Private Limited Company, Mátra Energy (<https://mert.mvm.hu/Rolunk/Tevekenyseg/Tecnologia>)

N1 (2020) 'Belgrade most polluted city in the world – again' (<https://n1info.rs/english/news/a582617-air-visual-belgrade-most-polluted-world-city/>)

Napi.hu (2022) 'A kormány Paks I. üzemidejének 10-20 éves meghosszabbítására készül' (<https://www.napi.hu/magyar-vallalatok/palkovics-kormany-paks-atomeromu-uzemido-hosszabbitas.754960.html>)

Official Journal of the European Union (2019) Directive (EU) 2019/904 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment (<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/904/oj>)

Pénzcentrum (2021) 'Na, ezért önti el Magyarországot a szemét: kézenfekvő a megoldás, de macerás bevezetni' (<https://www.penzcentrum.hu/otthon/20211101/na-ezert-onti-el-magyarorszagot-a-szemet-kezenfekvo-a-megoldas-de-maceras-bevezetni-1118919>)

Portfolio.hu (2022) 'Napenergia: óriási mérföldkőnél Magyarország, tovább gyorsulhat a növekedés' (<https://www.portfolio.hu/uzlet/20220412/napenergia-oriasi-merfoldkonel-magyarorszag-tovabbgyorsulhat-a-novekedes-539079>)

Plastic Oceans (2022) Plastic Pollution Facts (<https://plasticoceans.org/the-facts/>)

Qubit (2022) 'A műanyagszennyezés problémáját nem lehet pusztán azzal megoldani, hogy visszatérünk az üveghez' (<https://qubit.hu/2022/05/17/a-muanyagszennyezes-problemajat-nem-lehet-pusztan-azzal-megoldani-hogy-visszaterunk-az-ueveghez>)

Qubit (2022) 'A műanyagszennyezés problémáját nem lehet pusztán azzal megoldani, hogy visszatérünk az üveghez' (<https://qubit.hu/2022/05/17/a-muanyagszennyezes-problemajat-nem-lehet-pusztan-azzal-megoldani-hogy-visszaterunk-az-ueveghez>)

Ritchie, H. and M. Roser, 'Energy mix', Our World in Data (<https://ourworldindata.org/energy-mix>)

Statista Research Department (2022) Production of plastic packaging waste in the European Union (EU-27) from 2005 to 2019, Statista (<https://www.statista.com/statistics/882051/plastic-packaging-waste-generated-per-capita-eu/>)

Unesda (2022) Pet Market in Europe – State of Play 2022 <https://www.unesda.eu/wp-content/uploads/2022/01/PET-Market-in-Europe-State-of-Play-2022.pdf>

UN environment programme (2021) Actions on Air Quality in Europe and Central Asia, Executive Summary, Air Pollution Series (https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/36700/AAQE-CA_ES.pdf)

United Nations (2022) Renewables: Cheapest form of power (<https://www.un.org/en/climatechange/renewables-cheapest-form-power>)

UN environment programme (2022) 'Air' (<https://www.unep.org/explore-topics/air>)

United Nations (2022) 'For a livable climate: Net-zero commitments must be backed by credible action' (<https://www.un.org/en/climatechange/net-zero-coalition>)

World Health Organization (2018) 'More than 90% of the world's children breathe toxic air every day', 29 October (<https://www.who.int/news/item/29-10-2018-more-than-90-of-the-worlds-children-breathe-toxic-air-every-day>)

A SZERZŐKRŐL

Bíró-Nagy András

A Policy Solutions igazgatója, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézetének (TK PTI) tudományos főmunkatársa, valamint a Magyar Politikatudományi Társaság elnökségi tagja. Korábban az Európai Bizottságban dolgozott Andor László uniós biztos politikai tanácsadójaként. 2014 óta a FES és a Policy Solutions által kiadott, magyar politikáról szóló angol nyelvű évkönyvsorozat szerkesztője. Az elmúlt években rendszeresen végzett kutatásokat a magyar társadalom zöld attitűdjeiről. A Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett PhD fokozatot politikatudományból, a London School of Economics-on pedig Msc diplomát közpolitika és államigazgatás szakon. Fő szakterületei közé tartozik az európai integráció, a magyar társadalom értékrendje és a kortárs szociáldemokrácia.

Hunyadi Réka

A Greenpeace közép- és kelet-európai kommunikációs vezetője. Korábban a Greenpeace Magyarország kommunikációs vezetője volt. Kommunikáció és angol szakon szerzett diplomát, emellett politológiát és szociálpszichológiát is tanult. Az elmúlt tizenöt évben több magyarországi zöld civil szervezetnél tevékenykedett, és különböző környezetvédelmi szakpolitikai reformokért dolgozott. Jó rálátása van a legégetőbb magyarországi környezetvédelmi kérdésekre, és jól ismeri azokat az alapvető zöld vitákat, amelyeket a politikai döntéshozó intézmények és a nonprofit környezetvédelmi szektor folytat az országban. Úgy véli, hogy a környezetvédelmi ambíciókkal rendelkező hosszú távú gondolkodás, az integratív megközelítés és az erős szociális-gazdasági érzékenység mind kulcsfontosságú a döntéshozók számára az éghajlatváltozás és a biológiai sokféleség válságának megfelelő kezeléséhez.

A SZERZŐKRŐL

Juhász Vanessza

Jelenleg másodéves PhD-hallgató az Eötvös Loránd Tudományegyetem Politikatudományi Doktori Iskolájában. Elsődleges kutatási területe a politikai kommunikáció és a vitakultúra. Emellett mentortanár a Bibó István Szakkollégiumban. Politikatudományi BA diplomáját az ELTE-n szerezte, ahol a Bibó Szakkollégium tagja is volt. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen kommunikáció és médiatudomány szakon szerzett MA diplomát. Doktori tanulmányai során részt vett a Magyar Tudományos Akadémia Politikatudományi Intézetének DigiWorld nevű nemzetközi kutatóhálózatának munkájában. 2022-ben elnyerte a Friedrich-Ebert-Stiftung ösztöndíját, és azóta a Policy Solutions tudományos munkatársaként dolgozik. Emellett újságíróként dolgozik a Mércse nevű baloldali értékeket képviselő országos hírportálnál.

Szászi Áron

A Policy Solutions politikai elemzője, emellett a Társadalomtudományi Kutatóközpontban az euroszkepticizmus jelenségének kutatásával is foglalkozik. A Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett BA diplomát kereskedelem és marketing szakon, a Közép-európai Egyetemen (CEU) pedig politikatudományi MA diplomát. Tanulmányai alatt a Rajk Szakkollégium tagja volt, ahol a diploma megszerzése után politikatudományt is tanított. Korábban részt vett a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a European University Institute és a Tárki társadalomkutató cég kutatási projektjeiben. Szakterülete a politikai elemzés, a közvélemény-kutatás és a kérdőíves kísérletek. Jelenleg szakmai érdeklődésének középpontjában a politikai polarizáció és a COVID-19-hez kapcsolódó attitűdök, elsősorban az oltással kapcsolatos bizonytalanság áll.

FOUNDATION FOR EUROPEAN PROGRESSIVE STUDIES (FEPS)

A FEPS az európai progresszív politikai alapítvány és a progresszív politikai család uniós szintű agytrösztje. A szervezet küldetése az innovatív kutatás, a politikai tanácsadás, a képzés és az oktatás fejlesztése, valamint viták szervezése a progresszív politika és szakpolitikák inspirálására és tájékoztatására Európa-szerte.

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

Avenue des Arts 46, B-1000 Brussels, Belgium +32 2 234 69 00
info@fepe-europe.eu
www.fepe-europe.eu
@FEPS_Europe

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG

A Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Németország legrégebbi politikai alapítványa, amelynek gazdag hagyományai 1925-ös alapításáig nyúlnak vissza. Ma is hű marad névadója örökségéhez, és a szociáldemokrácia alap gondolataiért és értékeiért – szabadság, igazságosság és szolidaritás – küzd. Szorosan kötődik a szociáldemokráciához és a szabad szakszervezetekhez.

EU-Office Brussels
Rue du Taciturne 38,
1000 Brussels (Belgium)
www.brussels.fes.de
@fes_brussels

POLICY SOLUTIONS

A Policy Solutions egy budapesti székhelyű progresszív politikai kutatóintézet. Elkötelezett a liberális demokrácia, a szolidaritás, az esélyegyenlőség, a fenntarthatóság és az európai integráció értékei mellett. Az intézet prioritásnak tekinti, hogy a magyar politikai és közpolitikai folyamatokat a nemzetközi kontextus fényében, az európai és a régiós trendekhez viszonyítva mutassa be.

POLICYSOLUTIONS

Budapest, 1065 (Hungary)
Révay utca 10.
www.policysolutions.hu
@Pol_SolutionsHU

A POLICY STUDY-T 2023 MÁJUSÁBAN PUBLIKÁLTA:

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

POLICYSOLUTIONS

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

Copyright © 2023 by FEPS

ISBN: 978-615-6625-00-7